

Hallituksen esitys Eduskunnalle opintotukilainsäädännön muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esitys sisältää ehdotukset laeiksi korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta, opintotukilain muuttamisesta ja opintotuen hallinnosta. Viimeksi mainittu lakiehdotus korvaisi valtion opintotukikeskuksesta annetun lain. Ehdotetun korkeakouluopiskelijoiden opintotukea koskevan lain nojalla suoritettaisiin opintotuki korkeakouluopiskelijoille. Vuodelta 1972 oleva opintotukilaki koskee muiden peruskoulun jälkeisten oppilaitosten opiskelijoita.

Korkeakouluopiskelijoille uudistus merkitsisi seuraavaa:

Itsenäisesti toimeentulostaan huolehtivien korkeakouluopiskelijoiden opintotuki olisi pääosaltaan opintorahaa. Opintolainojen korkotuesta luovuttaisiin ja lainoituksessa siirryttäisiin markkinaehtoisuuteen. Opiskeluaikana maksettavaksi tulevat korkokulut voitaisiin rahoittaa lisäämällä opintolainaa korkokulujen määrällä. Lisäyksen myöntäminen olisi edellytys valtiontakauksen voimassaololle. Näin opiskeluaikaiset korkokulut tulisivat maksettaviksi käytännössä vasta lainan takaisinmaksun yhteydessä.

Esityksen mukaan perheettömän 20 vuotta täyttäneen vanhempien kodista muuttaneen korkeakouluopiskelijan opintoraha olisi 1 570 markkaa kuukaudessa. Myös avioliitossa olevan tai elatusvelvollisen opintoraha olisi 1 570 markkaa. Asumislisä huomioon ottaen rahamuotoisen tuen määrä olisi runsaat 2 000 markkaa kuukaudessa. 20 vuotta täyttäneen vanhempien luona asuvan ja muualla asuvan alle 20-vuotiaan opintoraha olisi 750 markkaa kuukaudessa. Alle 20-vuotiaan vanhempien luona asuvan opintoraha olisi 350 markkaa kuukaudessa. Opintoraha voitaisiin kuitenkin viimeksi mainituissa tapauksissa suorittaa korotettuna, mikäli vanhempien mahdollisuudet tukea taloudellisesti opiskelijaa ovat vähäiset.

Korkeakouluopiskelijan opintorahaan ei liit-

tyisi huoltajakorotusta. Opintorahaa myönnettäessä ei otettaisi huomioon puolison eikä vanhempien taloudellista asemaa. Opiskelijan opintotukikuukausien aikaiset valtionverotuksessa huomioon otettavat tulot vaikuttaisivat edelleen nykyiseen tapaan tukeen. Opintoraha tulisi veronalaiseksi etuudeksi.

Korkeakouluopiskelijoille myönnettäisiin opintorahan asumislisän sijasta opintotuen asumislisää, joka olisi edelleen veroton etuus. Se määräytyisi samoin perustein kuin aikaisemmin.

Korkeakouluopintoihin opintotukea myönnettäisiin uusille opiskelijoille enintään 70 kuukaudeksi, yhden perustutkinnon suorittamiseen kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Opintotukea myönnettäisiin myös tieteellisiin jatkoopintoihin. Aikaisemman järjestelmän aikana opintonsa aloittaneilla tukiaika yhtä tutkintoa varten olisi edelleen enintään seitsemän vuotta.

Nykyistä vuodelta 1972 olevaa opintotukilakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että aikuisopintorahaa saavalle ei enää maksettaisi opintorahan perusosaa. Aikuisopintorahaa saava korkeakouluopiskelija ei vastaavasti saisi opintorahaa, mutta aikuisopintoraha olisi aina vähintään 1 570 markkaa kuukaudessa. Hallitus esittää vuosittaisia tarkistuksia laissa mainittuihin markkamääriin opiskelijoiden elinkustannusten kehitys ja toimeentuloturvan tarve huomioonottaen.

Takaussaatavasta perittäisiin kaikilta samansuuruinen 16 prosentin viivästyskorko.

Muutoksenhaku opintotukiasioissa uudistettaisiin. Opintotukiviranomaisen päätöksestä saisi hakea muutosta valittamalla opintotuen muutoksenhakulautakunnalle, joka ehdotetaan perustettavaksi tässä esityksessä. Lautakunnan päätöksestä saisi valittaa edelleen korkeimpaan

hallinto-oikeuteen, jos se antaa valituslupan. Valituslupa voidaan antaa, jos asia on ennakotapausluonteinen.

Opintotuen hallintoa koskeva muutos liittyy muutoksenhakumenettelyn uudistamiseen ja valtion opintotukikeskukseen ja valtion opintotukikeskuksen siirtymiseen tulosbudjettiin.

Esitys liittyy valtion vuoden 1992 tulo- ja menoarvioon ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Valtion opintotukimenojen kokonaislisäys vuonna 1992 verrattuna vuoden

1991 varsinaiseen menoarvioon on 470 miljoonaa markkaa. Esityksen aiheuttama lisäys valtion menoihin vuonna 1992 on noin 160 miljoonaa markkaa ja noin 320 miljoonaa markkaa vuonna 1993. Pitkällä aikavälillä valtion menot eivät esityksen perusteella lisäännä aikaisempaan järjestelmään verrattuna.

Esityksen sisältämää opintotukiuudistusta on hallitusohjelman mukaisesti tarkoitus asteittain laajentaa kaikkiin opintotuen saajiin myöhemmin erikseen päätettävällä tavalla.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ .	1	7.2.1. Opiskelijoiden saaman tuen muutokset	10
YLEISPERUSTELUT	4	7.2.2. Muutokset velkaantumisessa	12
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	4	7.3. Vaikutukset kuntien ja eräiden muiden julkisyhteisöjen talouteen	12
2. Nykyinen opintotukijärjestelmä ja sen aiheuttamat ongelmat	4	8. Esitykseen vaikuttavat muut seikat	12
2.1. Nykyinen opintotukijärjestelmä	5	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	13
2.2. Opintotukitoiminnan laajuus	6	1. Laki korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta	13
2.3. Opintotuen ongelmat	6	1. luku Yleiset säännökset	13
3. Opintotuki Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa	6	2. luku Etuudet	14
3.1. Yleistä	6	3. luku Menettely	15
3.2. Ruotsi	6	4. luku Valtiontakaus	16
3.3. Norja	7	5. luku Erinäiset säännökset	17
3.4. Tanska	7	6. luku Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset	18
4. Esityksen valmistelu	7	2. Opintotukilaki	18
4.1. Eduskunnan kannanotot	7	3. Laki opintotuen hallinnosta	18
4.2. Pääministeri Ahon hallituksen hallitusohjelma	7	4. Tarkemmat säännökset ja määräykset	19
4.3. Valmisteluvaiheet	8	5. Voimaantulo	19
4.3.1. Perusselvitykset	8	LAKITEKSTIT	20
4.3.2. Lausunnot	8	Laki korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta	20
4.3.3. Lainvalmistelu	8	Laki opintotukilain muuttamisesta	24
5. Ehdotuksen pääkohdat	9	Laki opintotuen hallinnosta	25
6. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	10	LIITE	27
7. Taloudelliset vaikutukset	10	Rinnakkaisteksti	27
7.1. Valtiontaloudelliset vaikutukset	10	1. Laki opintotukilain muuttamisesta	27
7.2. Vaikutukset opiskelijan talouteen	10		

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

Opintotukijärjestelmän tarkoituksena on tukea taloudellisesti opiskelijoita oppivelvollisuuden jälkeisen koulutuksen hankkimisessa. Opintotuki on itsenäisesti toimeentulostaan huolehtivan opiskelijan toimeentulon perusta. Opintotuen avulla yhteiskunta ja oppilaitokset pyrkivät myös saavuttamaan koulutustavoitteensa.

Pääosa opintotuesta on valtion takaamaa korkotukilainaa. Huomattava osa tukeen tarkoitettu rahoituksesta on korkojen nousun myötä ohjautunut korkotukeen. Rahoitusmarkkinoiden muutoksen myötä korkotukilainojen käyttökelpoisuus opintojen rahoituskeinona on korkotasoon ja lainojen saantiin liittyvien epävarmuustekijöiden vuoksi heikentynyt. Pankit ovat edellyttäneet markkinaehtoisin lainoihin siirtymistä. Toisaalta velkaantuminen ja lainanottoon liittyvät riskit ovat lisänneet opiskelijoiden hakeutumista kesken opintojen ansiotyöhön. Lainajärjestelmä nyky muodossaan ei ole suosinut tehokasta opiskelua, mikä näkyy korkeakouluopintojen pitkeytymisenä. Ehdotuksen tarkoituksena on nostaa itsenäisesti toimeentulostaan huolehtivien opiskelijoiden rahamuotoisen tuen osuus nykyisestä yli kaksinkertaiseksi. Tuen kestoaikaa lyhennettäisiin ja opiskeluaikaisen työssäkäynnin vähentämiseksi tukijärjestelmästä poistetaan työssäkäyntiä suosivia piirteitä, joten uudistuksella on myös opintoja tehostava vaikutus.

2. Nykyinen opintotukijärjestelmä ja sen aiheuttamat ongelmat

2.1. Nykyinen opintotukijärjestelmä

Nykyisen lainsäädännön perusteella opintotukena voidaan myöntää tuen saajan iästä, asumismuodosta ja perhesuhteista riippuen opintorahan perusosa, opintorahan asumislisä, perusosan huoltajakorotus, aikuisopintoraha sekä opintolainan valtiontakaus ja korkotuki. Työttömien, jotka ovat suorittaneet tutkinnon,

ja asevelvollisten sekä äitiys- ja vanhempainrahan saajien opintolainojen korkomenot voidaan suorittaa kokonaan valtion varoista. Opintolainan korkotuki voidaan uusien opintojen perusteella palauttaa, vaikka uutta opintotukea ei myönnettäisi. Pakolaisille voidaan myöntää opintolainan korvaava opintoraha.

Opintotukea voi saada oppivelvollisuuskoulun jälkeisiin opintoihin julkisen valvonnan alaisessa lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, kansanopistossa tai korkeakoulussa. Tieteellisiin jatko-opintoihin opintotukea voi saada vain aikuisopintorahaan oikeutettu.

Opintotuen saannin edellytyksenä on riittävä opintomenestys. Korkeakouluopiskelijoiden opintomenestystä valvotaan vuosittain opintosuoritusten määrän perusteella. Yhteen tutkintoon tuen voi saada enintään seitsemäksi opintovuodeksi.

Opintorahan perusosaa ei myönnetä lapsilisää saavalle. Perusosaa myönnettäessä otetaan huomioon omien tulojen ja varallisuuden ohella huomioon vanhempien tulot ja varallisuus aina, kun tuen hakija on opintovuoden alkaessa (1.7.) alle 20-vuotias. Kotona asuvilla ikäraja on 24 vuotta. Perusosan enimmäismäärät vahvistetaan vuosittain tulo- ja menoarviossa erikseen lukiota, ammatillisia oppilaitoksia ja kansanopistoja sekä korkeakouluja varten. Kotona asuvan perusosa on valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaisesti puolet enimmäismäärästä. Opintovuonna 1991—92 korkeakouluopiskelijan perusosan enimmäismäärä on 640 markkaa kuukaudessa, mistä kotona asuvan perusosa on puolet.

Perusosan huoltajakorotuksena myönnetään tulo- ja menoarviossa vahvistettu markkamäärä lasta kohden. Korotus on nykyisellään 380 markkaa kuukaudessa lasta kohden. Korotuksen saa enintään kolmesta lapsesta. Edellytyksenä on, että lapsi asuu tuen saajan luona.

Opintorahan asumislisää voivat saada perheettömät vuokra- tai asumisoikeusasunnossa yksin asuvat, opiskelija-asuntolan soluasunnosta erillisellä vuokrasopimuksella asuntopaikan vuokranneet sekä perhesuhteista riippumatta ulkomailla opiskelevat. Muut opiskelijat saavat yleistä asumistukea. Perheellinen opiskelija voi

saada kuitenkin asumislisän, mikäli asuu opintojen takia eri paikkakunnalla kuin perhe. Asumislisän perusmäärän vahvistaa valtioneuvosto opintovuodeksi kerrallaan. Perusmäärä kuluva opintovuonna on 420 markkaa kuukaudessa. Asumislisän korotuksena voi saada 80 prosenttia valtioneuvoston vahvistaman alarajan ylittävästä vuokrasta. Alaraja tällä hetkellä on 600 markkaa kuukaudessa ja hyväksyttävän vuokran yläraja 1 050 markkaa kuukaudessa. Vanhempien taloudellista asemaa ei oteta huomioon täysi-ikäisen asumislisää myönnettäessä.

Opintolainan valtiontakauksen voivat saada kaikki täysi-ikäiset opiskelijat ja alle 18-vuotiaat muualla kuin vanhempien luona asuvat. Alaikäiselle kotona asuvalle takaus myönnetään vain, jos perheen taloudellinen asema on erityisen heikko. Opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärät vahvistaa valtioneuvosto vuosittain oppilaitosryhmittäin ja asumismuodoittain. Opintovuonna 1991—92 korkeakouluopiskelijan opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärä on 1 800 markkaa kuukaudessa. Kotona asuvan lainatakaus on enintään 70 prosenttia täysimääräisestä. Kotona asuville alle 24-vuotiaille lainatakausta myönnettäessä otetaan huomioon vanhempien taloudellinen asema. Muualla asuvien täysi-ikäisten lainaan vanhempien taloudellinen asema ei vaikuta.

Aikuisopintorahaan oikeutettuja ovat opintotukilain nojalla annetun valtioneuvoston päätöksen mukaan 30 vuotta täyttäneet, joiden edellisestä päätoimisesta koulutuksesta on kulunut viisi vuotta ja 25—29-vuotiaat, joiden edellisestä päätoimisesta koulutuksesta on kulunut kahdeksan vuotta. Aikuisopintoraha on 25 prosenttia vakiintuneesta kuukausiansiosta kuitenkin vähintään 1 200 markkaa kuukaudessa ja enintään 2 800 markkaa kuukaudessa. Aikuisopintoraha on verotettava etuus. Korkeakouluopintoihin sitä voi saada tieteellisiin jatko-opintoihin 12 kuukaudeksi ja muihin opintoihin enintään kahdeksi opintovuodeksi. Toiseen korkeakoulututkintoon aikuisopintorahaa ei voi saada. Aikuisopintorahaa ei voi saada myöskään työn ohessa opiskeluun ja sitä myönnettäessä otetaan huomioon ainoastaan omat opiskelukuukausien aikaiset tulot.

Omat opiskelukuukausien aikaiset tulot ja oma varallisuus sekä puolison tulot ja varallisuus otetaan huomioon yleensä kaikkia tuen lajeja myönnettäessä. Oma varallisuutta ja

puolison taloudellista asemaa ei kuitenkaan oteta huomioon 30-vuotta täyttäneillä eikä aikuisopintorahaa saavilla.

Opintolainan enimmäiskoron vahvistaa valtioneuvosto opintovuodeksi kerrallaan. Enimmäiskorkoa tarkistetaan pankkien varainhankinnan keskikoron muutosten perusteella. Enimmäiskorko on nyt 11 prosenttiyksikköä, josta opiskelijan maksama korko-osuus on 4,25 prosenttiyksikköä, joten valtio maksaa korkotukena 6,75 prosenttiyksikköä.

Korkotuki päättyy puolentoista vuoden kuluttua opintojen päättymisestä. Korkeakoulututkinnot jätetään usein kesken, joten opintojen tosiasiallinen päättyminen joudutaan yleisesti toteamaan opintotukilautakunnan päätöksellä. Lainan takaisinmaksu alkaa kahden vuoden kuluttua opintojen päättymisestä, kuitenkin viimeistään kymmenen vuoden kuluttua lainan ensimmäisestä nostosta. Takaisinmaksuaika on kaksi kertaa laina-aika, kuitenkin enintään 14 vuotta.

Opintolainan korkotuki palautuu ja lainan takaisinmaksu lykkääntyy, mikäli opinnot uudelleen aloittavalle myönnetään takaus uudelle opintolainalle. Opiskelija voi hakea myös korkotuen palauttamista, mikäli hän aloittaa opinnot uudelleen.

2.2. Opintotukitoiminnan laajuus

Opintorahaa sai opintovuonna 1990—91 noin 240 000 opiskelijaa, joista noin 61 000 opiskeli koti- tai ulkomaisissa korkeakouluissa ja noin 179 000 muissa oppilaitoksissa. Huoltajakorotuksia maksettiin noin 25 000 tuen saajalle, joista 5 000 opiskeli korkeakouluissa. Aikuisopintorahaa sai vuonna 1990 noin 2 000 korkeakouluopiskelijaa.

Opintolainan valtiontakaus myönnettiin noin 158 000 opiskelijalle, joista korkeakouluissa opiskeli noin 56 000. Korkeakouluopiskelijoille myönnettyjen uusien lainatakausten määrä oli noin 830 miljoonaa markkaa. Valtion takaamia opintolainoja on yli 11 miljardia markkaa noin 440 000 henkilöllä. Korkotuen piirissä oleva lainakanta on noin kahdeksan miljardia markkaa.

Kuluvan vuoden opintotukimenot ovat noin 2 070 miljoonaa markkaa, josta opintorahoihin käytetään noin 1 305 miljoonaa markkaa, opintolainojen valtiontakaus- ja korkotukimenoihin noin 520 miljoonaa markkaa sekä aikuisopintorahoihin noin 205 miljoonaa markkaa. Kor-

keakouluopiskelijoiden opintorahan perusosiin käytetään noin 317 miljoonaa markkaa.

2.3. Opintotuen ongelmat

Nykyisen opintotukijärjestelmän keskeiset ongelmat aiheutuvat siitä, että pääosa tuesta on lainaa. Lainajärjestelmä nykymuodossaan soveltuu huonosti toimeentulon turvaamiseen. Velkaantumisen pelossa opiskelijat pyrkivät välttämään lainanottoa olemalla opintojen ohella mahdollisimman paljon ansiotyössä. Ansiotyössä käynti lisääntyy opintojen edetessä, koska opiskeluaikana kasvavasta lainapääomasta maksettava korko pienentää asteittain käteen jäävää tukea. Eniten haittaa opinnoille on ollut laajamittaisesta lukukausien aikaisesta työssäkäynnistä. Tätä on pyritty rajoittamaan opiskelukuukausiin kohdistuvilla tulorajoilla. Tuen mitoitus- ja rakenneongelmien vuoksi tulorajat on jouduttu kuitenkin asettamaan suhteellisen korkeiksi, koska sivuansiot ovat olleet huomattavalle osalle opiskelijoista toimeentulon kannalta välttämättömiä.

Velkaantuminen on ollut erityisesti korkeakouluopiskelijoiden ongelma, mutta pitkien peruskoulupohjaisten koulutusohjelmien myötä se on laajentumassa myös ammatillisessa koulutuksessa. Kun korkotukea ja lainan takaisinmaksua koskevat säännökset suosivat opintojen pitkittämistä, tukijärjestelmän heikkoudet ovat heijastuneet korkeakoulututkintojen suoritusaikojen pidentymisenä.

Opintotuen mitoitusperusteita ja tarveharkintasäännöksiä ei ole tarkistettu muun toimeentuloturvan kehittymisen myötä. Siksi merkittävä osa opiskelijoista voi saada kunnallista toimeentulotukea. Osa saa toimeentulotukea väliaikaisesti syksyllä opintotukihakemusten käsittelyn hitauden vuoksi. Pysyvästi toimeentulotukea voivat saada ne, joille opintotukea ei riittämättömän opintomenestyksen vuoksi voida myöntää. Kevätlukukaudella opiskelijat voivat saada toimeentulotukea siksi, että käytävissä olevat varat jäävät alle toimeentulotuen normin eli kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan yhteismäärän, kun korkokulut otetaan huomioon.

Opintotuen vanhempien taloudelliseen asemaan perustuva tarveharkinta on määräytynyt osaksi opiskelijan iän ja osaksi asumismuodon perusteella. Tämä on vinouttanut nuorten asuntotilannetta ja tuen alkuperäistä tarkoitusta.

Täyden opintotuen saadakseen kotoa ovat muuttaneet nuoret, joilla on tähän ollut mahdollisuus, mutta ei välttämättä asuntotarvetta. Vähävaraisten perheiden lapset ovat sen sijaan saattaneet joutua asumaan kotonaan, vaikka asunnon ahtauden vuoksi kotoa muuttaminen olisi ollut tarpeen.

Opintotukilautakunnan päätöksestä saa nykyisen lain mukaan valittaa valtion opintotukikeskukseen. Valtion opintotukikeskuksen päätöksestä ei saa valittaa, mutta siihen voidaan hakea opintotukikeskukselta oikaisua. Opintotukihallinnon sisäistä muutoksenhakujärjestelmää ei voida pitää oikeusturvan kannalta tyydyttävänä.

3. Opintotuki Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa

3.1. Yleistä

Opintotuki koostuu myös muissa pohjoismaissa opintorahasta ja -lainasta. Opintolainat ovat valtion lainoja.

Myönnettävän tuen kokonaismäärä on yleensä suurempi kuin Suomessa. Toisaalta opiskelijan omia tuloja koskevat tulorajat ovat oleellisesti tiukemmat kuin Suomessa.

Vanhempien taloudellinen asema ei vaikuta tukeen siinä määrin kuin Suomessa. Puolison tulot eivät vaikuta tukeen. Norjassa otetaan kuitenkin huomioon puolison varallisuus.

3.2. Ruotsi

Korkeakouluissa opiskelevilla ja muilla 20 vuotta täyttäneillä vain omat tulot vaikuttavat myönnettävään opintotukeen. Alle 20-vuotiaiden lukioasteen koulutuksessa olevien tuessa otetaan myös vanhempien taloudellinen asema huomioon. Enimmäistukiaika on kuusi vuotta, mutta perustelluista syistä tähän voi saada vuoden jatkoajan.

Opintorahan ja lainan suhde on sama kuin Suomessa, mutta tuen kokonaismäärä noin 1 000 markkaa kuukaudessa suurempi kuin Suomessa. Asumismuodon tai muiden syiden perusteella myönnettävistä erillisistä korotuksista on luovuttu.

Opintolainan korko on puolet valtion ottolainauksen keskikorosta. Nykyisin korko on 6,4 prosenttia. Korko pääomitetaan koko lai-

na-ajan. Takaisinmaksu on suhteutettu tuloihin siten, että lainapääoman ja pääomitetun koron lyhennyksinä maksetaan neljä prosenttia edellisen vuoden veroanalaisista tuloista. Mikäli laina ja sen korot eivät pienten tulojen vuoksi tule maksetuiksi 65 ikävuoteen mennessä, lopuosa annetaan anteeksi.

3.3. Norja

Norjassa 19 vuotta (korkeakoulutuksessa 18 vuotta) täyttäneillä ja perheellisillä opiskelijoilla vanhempien tulot ja varallisuus eivät vaikuta myönnettävään tukeen.

Tuki on lainapainotteinen, mutta tasoltaan noin 500 markkaa kuukaudessa suurempi kuin Suomessa. Opintorahan korotusperusteita ovat muun muassa huoltajuus, korkeat asumismenot, opiskeluvälineet ja matkakulut. Vanhempiensa luona asuvalle ei myönnetä opintorahaa.

Opiskelija ei maksa opiskeluaikanaan korkoa. Takaisinmaksun aikana korko on 10,5 prosenttia, ja takaisinmaksuaika on 15-20 vuotta. Lainanhoitokulut eivät saa ylittää kuutta prosenttia bruttotuloista.

3.4. Tanska

Tukea myönnetään 18 vuotta täyttäneille. Vanhempien taloudellinen asema otetaan huomioon vain 18-vuotiailla. Tämän jälkeen myönnettävään tukeen vaikuttavat vain omat tulot ja varallisuus.

Tuki myönnetään säännönmukaiselle opiskelualajalle yhdellä hakemuksella, ja tukea maksetaan koko kalenterivuoden ajan myös sairauden ja raskauden aikana. Jos opiskelija suorittaa tutkintonsa normaalia nopeammin, hän voi saada viimeisten kuukausien tukensa kaksinkertaisena tai käyttää säästyneet tukikuukaudet täydentäviin opintoihin myöhemmin.

Opintoraha on veronalaista tuloa. Tuki ei ole merkittävästi suurempi kuin Suomessa, mutta sitä saa koko kalenterivuoden ja 70 prosenttia tuesta on opintorahaa. Vanhempiensa luona asuvan opintoraha on muualla asuvaan verrattuna noin kolmanneksen pienempi.

Opiskeluaikana opintolainan korko on 4 prosenttia ja sen jälkeen 7 prosenttia. Takaisinmaksuaika on 14 vuotta.

4. Esityksen valmistelu

4.1. Eduskunnan kannanotot

Eduskunta sekä eduskunnan sivistysvaliokunta ja sosiaalivaliokunta ovat eri yhteyksissä 1980-luvulla esittäneet opintotuen kehittämistä perustoimeentulon turvaavaksi etuudeksi ja opintorahaosuuden nostamista puoleen tuen kokonaismäärästä.

Eduskunnan kirjelmässä 4 päivältä joulukuuta 1990 Suomen koulutusjärjestelmää, koulutuksen tasoa ja kehittämislinoja koskevan valtioneuvoston selonteon johdosta todetaan muun muassa, että opintotukijärjestelmässämme on esiintynyt ongelmia, joihin eduskunta on useissa yhteyksissä kiinnittänyt huomiota ja esittänyt kehittämistavoitteita.

Kirjelmän mukaan: ”Nyt pankkien lainantoon perustuva järjestelmä on muodostumassa epävakaan ja nousevan korkotason sekä pankkien kustannuspaineiden vuoksi sekä opiskelijan että valtion kannalta epävarmaksi ja taloudellisesti epätarkoituksenmukaiseksi lisätuen ohjautuessa pankeille eikä opiskelijoille. Saamansa selvityksen perusteella eduskunta katsoo, että on tarpeellista uudistaa nykyistä opintotukijärjestelmää laajasti. Eduskunnan useissa yhteyksissä tavoitteeksi asettama opintorahaosuuden nostaminen vähintään puoleksi opintotuesta ja opintotuen muodostaminen perustoimeentulon turvaavaksi etuudeksi ovat edelleen keskeisiä lähtökohtia. Korkotuen ohjaaminen opiskeluaikaiseen opintorahaan vähentäisi lainantarvetta ja korkojen lisääminen takaisinmaksettavaan pääomaan vähentäisi opiskeluaikaisia lainanhoitokuluja. Opiskelijan korkovastuun mahdollisesti kasvaessa tulisi opintorahaosuutta lisätä aiempaa tavoitetta selvästi enemmän.”

Eduskunta totesi lisäksi, että samalla tulisi myös selvittää, onko tarkoituksenmukaista nykyjärjestelmän sijasta perustaa valtion opintotukirahasto, josta opintotukimenot maksettaisiin jonkin olemassa olevan organisaation, esimerkiksi Valtion opintotukikeskuksen kautta. Rahastosta tulisi saada pitkäaikaista, nykyistä markkinakorkotasoa edullisempaa lainaa.

4.2. Pääministeri Ahon hallituksen hallitusohjelma

Pääministeri Ahon hallituksen ohjelman mu-

kaan hallitus toteuttaa opintotukijärjestelmän rakenteellisen uudistuksen. Järjestelmä uudistetaan perustoimeentuloturvan takaavaksi etuudeksi lisäämällä opintorahan osuutta opintotuesta tehtyjen selvitysten pohjalta alkaen vuonna 1992.

Ohjelmaa koskevassa pöytäkirjaliitteessä on yksilöity uudistuksen toteuttamisessa noudatettavat periaatteet. Lisäksi siinä todetaan, että hallitus antaa esityksen opintotukilainsäädännön uudistamisesta ja opintotuen uudistamisen aikataulusta vuoden 1992 tulo- ja menoarvioesityksen yhteydessä.

Esitys on osa hallitusohjelman mukaista opintotukijärjestelmän kokonaisuudistusta, jota on vuosittain tarkoitus astettaen laajentaa koskemaan kaikkia opintotuen saajia. Hallituksen tarkoituksena on päättää laajentamisesta erikseen kuluvan vuoden aikana.

4.3. Valmisteluvaiheet

4.3.1. Perusselvitykset

Opetusministeriö asetti 23 päivänä joulukuuta 1988 työryhmän, jonka tehtävänä oli eräiden opintolainoitukseen liittyneiden välittömien ongelmien lisäksi laatia perusselvitys opintotuen kehittämistarpeista. Työryhmän muistiossa (Opintotukityöryhmän muistio: Opetusministeriön työryhmien muistioita 1990:10) on tarkasteltu erilaisia lainoitusvaihtoja, opintotuen mitoituserusteiden määrittelyä sekä tarveharkinna ja myöntämistoiminnan tarkoituksenmukaistamista.

Perusselvityksen pohjalta opetusministeriön asettama opintotuen selvitysmies Eero Kurri laati tilannearvion opintotukijärjestelmästä. Raportissa (Opintotuen selvitysmiehen raportti opintojen rahoitusjärjestelmän uudistamisesta: Opetusministeriön työryhmien muistioita 1991:42) esitettiin rahana opiskelijalle maksettavan tuen oleellista kohottamista ja opintolainojen korkosääntelystä ja korkotuesta luopumista.

Selvitysmies Kurrin ehdotuksen mukaan valtion takaaman opintolainan määrä olisi ollut 30 prosenttia ja opintorahan määrä 70 prosenttia kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan yhteismäärästä. Opintolainan perusmäärä olisi siis ollut 703 markkaa kuukaudessa ja enimmäis-

määrä 1 170 markkaa sekä opintorahan määrä vastaavasti 1 637 markkaa kuukaudessa opiskelukuukaudelta.

4.3.2. Lausunnot

Opintotuen selvitysmiehen raportista pyydettiin lausunto valtiovarainministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, ympäristöministeriöltä, Valtion opintotukikeskukselta, Kansaneläkelaitokselta, Korkeakouluneuvostolta, Opiskelijasuuntoneuvottelukunnalta, korkeakouluilta ja keskeisiltä opiskelijajärjestöiltä sekä keskeisiltä työmarkkinajärjestöiltä.

Valtaosa lausunnonantajista piti yleislinjaa oikeana erityisesti opintorahaosuuden nostamisen osalta. Varauksellisesti tai kielteisesti suhtautui kaksi lausunnonantajaa (valtiovarainministeriö ja Helsingin yliopiston ylioppilaskunta).

Useimmat lausunnonantajat pitivät myönteisenä myös sitä, että opintotuen taso olisi sidoksissa kansaneläke-etuuksiin. Monet kuitenkin arvostelivat ehdotusta siitä, että opiskeluaikana käytettävissä olevan opintotuen määrä ei lisääntyisi. Lainajärjestelmän uudistamista lausunnonantajat arvostelivat siitä, että opiskelijan ja hänen omaistensa pankkisuhteet saattavat vaikuttaa lainan korkotasoon ja muihin lainaehtoihin.

Lausunnonantajat pitivät uudistuksen toteuttamista kiireellisenä.

4.3.3. Lainvalmistelu

Opetusministeriön 27 päivänä maaliskuuta 1991 asettama johtoryhmä valmisteli ehdotuksen opintotukilainsäädännön uudistamiseksi (Opintotuen johtoryhmän muistio: Ehdotus opintotukilainsäädännön uudistamiseksi; Opetusministeriön työryhmien muistioita 1991:27). Johtoryhmä valmisteli esityksen uudeksi opintotukilaiksi, ehdotuksen laiksi opintotuen hallinnosta, ehdotuksen laiksi monimuoto-opintojen tukemisesta sekä ehdotuksen laiksi lukion opintososiaalisista eduista annetun lain muuttamiseksi. Johtoryhmän ehdotuksen mukaan opintotuki olisi ollut päätoimisesti opiskelevan perustoimeentuloturvajärjestelmä, jonka määrätymisperusteet olisivat sidoksissa kansaneläkkeisiin ja lapsilisiin. Työn ohessa opiskelevia olisi tuettu opintososiaalisin etuuksin sekä

monimuoto-opinnoista aiheutuviin kuluihin myönnettävien korvausten avulla.

Johtoryhmä esitti, että itsenäisesti toimeentulostaan huolehtivan opiskelijan opintoraha olisi 70 % ja opintolainan valtiontakaus enintään 50 % kansaneläkkeen pohjaosan ja lisäosan yhteismäärästä. Vanhempien luona asuvien opintoraha olisi kuitenkin 50 % kansaneläkkeestä. Alle 20-vuotiaille olisi suoritettu opintoavustusta, joka olisi määräytynyt lapsilisien perusteella. Opintolainojen korkotuesta olisi ehdotuksen mukaan luovuttu, mutta opiskeluaikana korkoa ei maksettaisi, vaan pankki liittäisi sen pääomaan.

Johtoryhmän esityksen mukaan korkeakouluopintoihin opintotukea myönnettäisiin enintään 70 kuukaudeksi, mistä yhden perustutkinnon suorittamiseen voisi käyttää enintään 55 kuukautta.

Johtoryhmän ehdotuksen toteuttamisesta aiheutuvat lisäkulut siirtymävaiheessa olisivat olleet vuonna 1993 runsaat 1 miljardia markkaa, jos uudistus olisi toteutettu alkaen 1 päivänä helmikuuta 1992.

Valtiontalouden ongelmien vuoksi opintotukijärjestelmän uudistaminen päätettiin vuoden 1992 tulo- ja menoarvion valmistelun yhteydessä käynnistää korkeakouluopiskelijoiden tuesta. Opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus lykättiin myöhemmin toteutettavaksi. Esitys opintotukilainsäädännön muuttamiseksi perustuu tulo- ja menoarvion valmistelun yhteydessä tehtyihin ratkaisuihin sekä opetusministeriön valmistelutyöhön.

5. Ehdotuksen pääkohdat

Esityksen mukaan korkeakouluopiskelijan opintotuki koostuu opintorahasta tai aikuisopintorahasta, opintotuen asumislisästä sekä opintolainan valtiontakauksesta. Aikuisopintoraha olisi aina vähintään opintorahan suuruisen. Opintorahan huoltajakorotuksista luovutettiin osaksi toteutettujen lapsilisien korotusten, osaksi opintorahojen tason nousun sekä osaksi tuen nykyistä tarkoituksenmukaisemman kohdentamisen vuoksi. Aikuisopiskelijoiden opintolainan valtiontakaus myönnettäisiin osaksi tästä syystä korotettuna. Korkotukea ei uusille opintolainoille maksettaisi. Opiskeluaikana lankeavat korot maksettaisiin siten, että opintolainan myöntänyt pankki myöntäisi korkokuluja vastaavan korotuksen opintolainaan,

joten korot siirtyisivät käytännössä lainapääomaan takaisinmaksun yhteydessä suoritettavaksi. Näistä lainoista aiheutuvia korkomenoja ei myöskään suoritettaisi valtion varoista työttömyyden ja äitiysrahakauden tai asevelvollisuuden suorittamisen perusteella.

Esityksen mukaan perheellisten ja huoltovollisten sekä 20 vuotta täyttäneiden muualla kuin vanhempien luona asuvien korkeakouluopiskelijoiden opintoraha on 1 570 markkaa kuukaudessa.

Perheettömille opiskelijoille suoritettavat opintorahat vaihtelevat siten, että 20 vuotta täyttäneiden vanhempien luona asuvan ja alle 20-vuotiaan muualla asuvan opintoraha on 750 markkaa kuukaudessa sekä alle 20-vuotiaan kotona asuvan opintoraha 350 markkaa kuukaudessa. Vanhemmilta saadun taloudellisen tuen johdosta tätä alhaisemmaksi mitoitettua alle 20-vuotiaan opintoraha voitaisiin kuitenkin korottaa enintään kaksinkertaiseksi silloin, kun vanhempien mahdollisuudet tukea opiskelijaa taloudellisesti ovat vähäiset.

Opintorahaa myönnettäessä otetaan esityksen mukaan huomioon vain opiskelijan omat tulot niiltä kuukausilta, joina hän saa opintorahaa. Vanhempien tai puolison taloudellista asemaa ei otettaisi huomioon, koska opintoraha on verotettava etuus ja opintolainoille ei makseta välitöntä tukea.

Iän perusteella määräytyvä tarkistus tukeen tehtäisiin sen kuukauden alusta lukien, jona tuen saaja täyttää 20 vuotta.

Aikuisopintoraha on ehdotuksen mukaan 25 prosenttia opintoja edeltäneistä vakiintuneista kuukausiansioista, kuitenkin vähintään 1 570 markkaa ja enintään 2 800 markkaa kuukaudessa. Aikuisopintorahan myöntämisessä on tarkoitus noudattaa tähän saakka voimassa olleiden säännösten ja päätösten mukaista käytäntöä.

Opintotuen asumisliisän suuruus määräytyy esityksen mukaan samoin perustein kuin voimassa olevan opintotukilain (28/72) nojalla myönnettävä opintorahan asumisliisä.

Opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärä on esityksen mukaan normaalisti 1 200 markkaa kuukaudessa ja aikuisopintorahan saajalla 1 700 markkaa kuukaudessa. Valtiontakauksen enimmäismäärää korotettaisiin siirtymäkaudella opintotukilain nojalla nostettujen korkotukilainojen korkokulujen määrällä. Lai-

natakauksen enimmäiskesto olisi esityksen mukaan 30 vuotta, kun se nykyisin on 24 vuotta.

Täyden opintotuen edellytyksenä olisi, että tuen saaja ei ansaitse tukikuukausien aikana enempää kuin 1 700 markkaa kuukaudessa. Nykyinen tuloraja on 2 300 markkaa kuukaudessa. Tuen tason kohottamisella ja tulorajan tiukentamisella pyritään siihen, että opintoihin keskitytään täysipainoisesti.

Korkeakouluopintojen tukiaika ehdotetaan rajattavaksi siten, että lain voimaantulon jälkeen aloitettuihin opintoihin tukea voi saada kaikkiaan 70 kuukaudeksi ja yhden perustutkinnon suorittamista varten enintään 55 kuukaudeksi. Opiskelija voi näin ollen valita milloin hän rahoittaa opintonsa opintotuella tai ansiotyöllä. Käytännössä perustutkinnon suorittamiseen voisi käyttää kesäopinnoista riippuen noin 5—6 vuotta. Nykyisin yhteen tutkintoon tukea voi saada enintään seitsemän vuotta. Säännöstä sovellettaisiin edelleen opintoihin, joita varten on myönnetty opintotukilain mukaista opintotukea.

Opintotukiasioiden käsittelyn tehostamiseksi opintotukiviranomaisella olisi annettava nykyistä paremmat mahdollisuudet saada hakemusten käsittelyssä tarvittavia tietoja eri viranomaisilta.

Opiskelijoiden oikeusturvan parantamiseksi ehdotetaan perustettavaksi opintotukihallinnosta riippumaton muutoksenhakuelin, opintotuen muutoksenhakulautakunta. Vastaavanlaisia muutoksenhakulautakuntia on myös sosiaaliturva-asioita varten.

6. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Ehdotettu opintotuen muutoksenhakulautakunta korvaisi valtion opintotukikeskuksen johtokunnan valitusjaoston, josta säädetään opintotuen hallinnosta annetun asetuksen 3 a §:ssä (709/80). Lautakunnan jäsenet olisivat sivutoimisia, mutta esittelytehtävät vaativat kahden henkilön vuosityöpanoksen. Tehtävistä voidaan huoletta opetusministeriön hallinnon sisäisin järjestelyin.

Esityksellä ei ole muutoin organisatorisia tai henkilöstövaikutuksia opintotuen hallinnossa. Toimeenpano vaatii kuitenkin huomattavia muutoksia opintotuen hallinnon tietojenkäsittelyjärjestelmään. Opintorahojen verotusta koskevat ongelmat mahdollisine henkilöstövaiku-

tuksineen ovat edelleen selvitettävänä. Siksi esimerkiksi mahdollisen ennakonpidätysmenettelyn aiheuttamaa työmäärää ja työvoimakustannuksia ei vielä voida arvioida.

7. Taloudelliset vaikutukset

7.1. Valtiontaloudelliset vaikutukset

Esitys laiksi korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1992. Se liittyy vuoden 1992 valtion tulo- ja menoarvioehdotukseen.

Valtion vuoden 1991 tulo- ja menoarvion mukaan opintotukimenot ovat 1 905 miljoonaa markkaa. Syksyn lisämenoarvioon sisältyy lisäystä tähänsummaan 175 miljoonaa markkaa. Opintotuen kokonaismenot ovat kuluvana vuonna siten 2 080 miljoonaa markkaa. Ensi vuoden tulo- ja menoarvion mukaan kokonaismenot ovat 2 375 miljoonaa markkaa. Kuluvan vuoden varsinaiseen tulo- ja menoarvioon lisäystä on siis 470 miljoonaa markkaa.

Kevätlukukaudella 1992 käytetään noin 62 000 opiskelijan opintorahan perusosiin noin 190 miljoonaa markkaa. Syyslukukaudella 1992 perusosan saajia on noin 63 000, joten niihin tarvittaisiin noin 160 miljoonaa markkaa, mikäli kustannusten nousun edellyttämä korotus olisi 20 markkaa kuukaudessa. Nykyisen tukijärjestelmän mukaisesti perusosiin tarvittaisiin siten 350 miljoonaa markkaa vuonna 1992.

Mikäli tarveharkintaperusteet pysytettäisiin ennallaan, 350 markan suuruisen opintorahan saajia olisi noin 1 000, 750 markan suuruisen opintorahan saajia olisi noin 10 000 ja 1 570 markan suuruisen opintorahan saajia noin 52 000. Vanhempien ja puolison taloudelliseen asemaan perustuvan tarveharkinnan poistaminen lisää saajamääriä siten, että vastaavat lukumäärät ovat noin 1 500, noin 13 000 ja noin 52 200, kun 2 000 aikuisopintorahaa saavan poistuminen opintorahan piiristä otetaan huomioon. Näillä perusteilla arvioidut esityksen mukaiset opintorahamenot ovat syyslukukaudella 1992 noin 370 miljoonaa markkaa ja koko vuoden menot noin 560 miljoonaa markkaa. Esityksen mukainen opintorahamenojen nousu olisi siten 210 miljoonaa markkaa.

Esityksen mukaan huoltajakorotuksia ei suoriteta uudistuksen jälkeen korkeakouluopiskelijoille. Tämä vähentää uudistuksesta aiheutu-

via menoja noin 12 miljoonaa markkaa. Kun korkotukimenot vähenevät noin 5 miljoonaa markkaa ja korkeakouluopiskelijoiden ateriatuen lakkauttamisesta säästyy noin 31 miljoonaa markkaa, esityksen aiheuttama valtion menojen lisäys vuonna 1992 on noin 160 miljoonaa markkaa. Vastoin valtiontalouden aiottuja säästöjä tapahtuneesta kotona asuvien lukiolaisten opintorahojen perusosan säilyttämisestä aiheutuu opintotukimenoja noin 22 miljoonaa markkaa ja nykyisen järjestelmän mukaisen huoltajakorotuksen säilyttämisestä muilla kuin korkeakouluopiskelijoilla 28 miljoonaa markkaa. Vuonna 1993 valtion menojen

lisäys on noin 330 miljoonaa markkaa. Sen jälkeen menot asteittain alenevat vanhojen lainojen korkotuki- ja takausvastuumenojen vähenemisen myötä siten, että esitys ei pitkällä aikavälillä lisää valtion menoja.

7.2. Vaikutukset opiskelijan talouteen

7.2.1. Opiskelijoiden saaman tuen muutokset

Opiskelijoiden saaman tuen muutoksia voidaan verrata esimerkein seuraavasti:

1. Vanhempien luona asuva

	Alle 20-vuotias		Yli 20-vuotias (viides opintovuosi)	
	Nykyinen tuki mk/kk	Uusi tuki mk/kk	Nykyinen tuki mk/kk	Uusi tuki mk/kk
Opintoraha	330	350	330	750
— vero	—	—	—	—
Opintolaina	1 260	1 200	1 260	1 360 ¹⁾
— korkokulut	—	—	—160	—160
Yhteensä	1 580	1 550	1 430	1 950

2. Itsenäisesti asuva (vuokra 750 mk/kk)

	Alle 20-vuotias		Yli 20-vuotias (viides opintovuosi)	
	Nykyinen tuki mk/kk	Uusi tuki mk/kk	Nykyinen tuki mk/kk	Uusi tuki mk/kk
Opintoraha	660	750	660	1 570
— vero	—	—	—	—160
Asumislisä	540	540	540	540
Opintolaina	1 800	1 200	1 800	1 430 ¹⁾
— korkokulut	—	—	—230	—230
Yhteensä	3 000	2 490	2 770	3 150

¹⁾ Lainatakauksen enimmäismäärissä on otettu huomioon nykyisten korkotukilainojen opiskelijan maksettavaksi tulevat korko-osuudet.

Esimerkkien 1. ja 2. laskelmissa on oletettu, että opintorahan perusosien enimmäismääriä olisi nykyjärjestelmässä korotettu 20 markkaa kuukaudessa. Opiskelija, jolla ei ole merkittävästi muita tuloja ei käytännössä joudu maksamaan opintorahasta veroa vuonna 1992. Vuoden 1993 veroperusteet ovat avoimina, mutta laskelmassa on oletettu, että suurimmista

opintorahoista maksettavaksi tulevan veron määrä on noin 10 prosenttia. Lisäksi on oletettu, että oma, puolison tai vanhempien taloudellinen asema ei nykyisessä järjestelmässä vaikuta tuen määrään.

3. Yli 30-vuotias aikuisopiskelija (yksi lapsi, opintoja edeltäneet tulot 9 000 mk/kk)

	Nykyinen tuki mk/kk	Esityksen mukainen tuki mk/kk
Opintoraha	660	—
Huoltajakorotus	380	—
Aikuisopintoraha	2 250	2 250
— vero	—340	—340
Ammattikoulutusraha	1 300	1 300
Opintolaina	1 800	1 700
Yhteensä	6 050	4 910

Esimerkkien perusteella voidaan todeta, että uudistus kohentaa oleellisesti itsenäisesti toimeentulostaan huolehtivien yli 20-vuotiaiden saaman rahamuotoisen tuen tasoa sekä opintotuen kokonaistasoa. Opintorahan korotukset kattavat yleensä myös mahdollisen huoltajakorotuksen menetyksen. Tämän ryhmän toimeentuloturva- ja velkaantumisongelmat ovat olleet keskeisenä perusteena uudistuksen valmistelussa.

Aikuisopiskelijoiden saama tuki alenee opintorahan perusosien ja huoltajakorotusten poistamisen vuoksi. Aikuisopiskelijoiden taloudellista asemaa voidaan kuitenkin pitää edelleen kohtuullisen turvattuna.

7.2.2. Muutokset velkaantumisessa

Velkaantuminen on ollut ensisijaisesti korkeakouluopiskelijoiden ja pitkäkestoiseen ammatilliseen koulutukseen osallistuvien, lähinnä teknisten oppilaitosten ja terveydenhuoltoalan opiskelijoiden ongelma. Nykyiset opintolainojen valtiontakauksen enimmäismäärät ovat korkeakouluissa vanhempien kotona asuvilla 1260 markkaa kuukaudessa ja muualla asuvilla 1800 markkaa kuukaudessa. Esityksen mukaan opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärä olisi enintään 1200 markkaa kuukaudessa. Vähimmäistoimeentuloturvan tasona pidettävän kansaneläkkeen tason itsenäisesti toimeentulostaan huolehtivat opiskelijat saavuttavat ensi vuonna ottamalla lainaa alle 800 markkaa kuukaudessa.

Esityksen mukaisessa lainoituksessa korkojen pääomittaminen lisää suhteellisen nopeasti lainapääomien kertymää. Seuraavat esimerkit on laadittu olettaen, että opintolainojen korkotasoa on nykyinen eli 11 prosenttiyksikköä tai nykyistä korkeampi eli 13 prosenttiyksikköä.

Kuluvana syksynä opintonsa aloittavalle ker-

tyy nykyjärjestelmän mukaan opintolainaa seitsemän opintovuoden aikana yhteensä 113 400 markkaa, mikäli hän nostaa lainat täysimääräisenä. Jos hän lisäksi nostaa kesäopintotukea yhteensä 9—10 kuukautena, lainan kokonaismäärä opintojen päättyessä olisi noin 130 000 markkaa.

Esityksen mukaisessa lainoituksessa lainapääoma opintojen päättyessä vaihtelisi nostetusta lainamäärästä ja korkotasosta riippuen seuraavasti:

	Nostettu lainamäärä	
	800 mk/kk mk	1 200 mk/kk mk
Kertynyt pääoma (55 kk) ..	44 000	66 000
Pääoman lisäys (korko 11 %)	18 500	28 800
Pääoman lisäys (korko 13 %)	22 800	34 200
Lainamäärä I	62 500	94 800
Lainamäärä II	66 800	100 200

Esimerkkilaskelmat osoittavat, että koron maksaminen lainan lisäyksen avulla johtaa herkästi velkaantumisen lisääntymiseen, mikäli nostettavan lainan enimmäismäärä ylittää oleellisesti 1200 markkaa kuukaudessa, laina-aika on pitempi tai korkotasoa on merkittävästi nykyistä korkeampi.

7.3. Vaikutukset kuntien ja eräiden muiden julkisyhteisöjen talouteen

Opintorahoista arvioidaan kertyvän veroina ja kansaneläkelaitokselle suoritettavina maksuina keskimäärin 10 prosenttia vuodesta 1993 alkaen. Kun korkeakouluopiskelijoiden opintorahoja maksetaan noin 800 miljoonaa markkaa vuodessa, kunnille, seurakunnille ja kansaneläkelaitokselle tuloutuu opintorahoista vuosittain noin 80 miljoonaa markkaa.

8. Esitykseen vaikuttavat muut seikat

Hallitus on antanut syyskuussa 1991 Eduskunnalle esityksen laiksi tulo- ja varallisuusverolain muuttamisesta (HE 62/1991 vp). Esityksessä ehdotetaan, että opintoraha tulisi muun perusturvan tavoin veronalaiseksi tuloksi.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Lain soveltamisala.* Ehdotettu laki koski korkeakouluopintoja harjoittaville suoritettavaa opintotukea. Muiden opiskelijoiden opintotuki määräytyisi edelleen vuoden 1972 opintotukilain mukaan. Korkekouluilla tarkoitetaan niitä korkeakouluja, jotka mainitaan korkeakoululaitoksen kehittämisestä annetussa laissa (1052/86), sekä kuvataideakatemiaa ja ammatillisia opettajakorkeakouluja.

Opintotukeen olisi ehdotetun 1 momentin mukaan oikeutettu Suomessa pysyvästi asuva opiskelija. Tässä kohdin ehdotus poikkeaa opintotukilaista, jonka 1 §:n 1 momentista ilmenee, että oikeus opintotukeen on Suomen kansalaisella. Saman pykälän 2 momentin mukaan opintotukea voidaan myöntää myös Suomessa opiskelevalle ulkomaalaiselle siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Opintotukiasetuksen 7 §:n 2 momentissa on säädetty, että Suomessa opiskelevalle ulkomaalaiselle voidaan myöntää opintotukea, jos hän on oleskellut Suomessa muussa kuin opiskelutarkoituksessa vähintään kahden vuoden ajan ja Suomessa asumista voidaan pitää luonteeltaan pysyvänä. Eräissä asetuksessa mainituissa tapauksissa opintotuen saannin edellytykset ovat lievemmat.

Ehdotus tarkoittaa, että korkeakouluopiskelijan kansalaisuudella ei enää olisi merkitystä tuen saannille. Asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä siitä, milloin opiskelijan katsotaan asuvan pysyvästi Suomessa.

Lain yleisen tarkoituksen mukaisesti opintotukea ei tulisi myöntää henkilölle, jonka toimeentulo opiskelun aikana on muuten turvattu. Tämän vuoksi opintotukeen eivät 2 momentin mukaan olisi oikeutettuja vanhuus-, työttömyys- tai työkyvyttömyyseläkkeellä olevat, työvoimapolitiisessa aikuiskoulutuksessa olevat tai kuntoutusrahaa saavat. Nykyisen lain mukaan tällainen muun lain mukainen etuus otetaan huomioon opintotuen tarveharkinnassa.

2 §. *Opintotukeen oikeuttavat opinnot.* Pykä-

län 1 momentissa määritellään opintotukeen oikeuttavien opintojen vähimmäiskesto ja sisältö. Opintotukilain 2 §:n 2 momentissa on vastaava säännös. Opintojen sisältöä ei kuitenkaan ole siinä määritelty. Opintojen vähimmäiskesto olisi kahdeksan viikon sijasta kaksi kuukautta, koska korkeakouluopiskelijoiden opintotukijärjestelmä on muutoinkin tarkoitettu kuukausipohjaiseksi. Opinnoilta vaaditaan, että ne tähtäävät tutkintoon, vahvistetun oppimäärän suorittamiseen taikka ammatillisen kelpoisuuden saavuttamiseen. Harrastusluonteiset ja pelkästään yhteen oppiaineeseen keskittyvät opinnot eivät siten kuuluisi tuen piiriin.

Opintotukilaissa tuen yleisenä edellytyksenä on riittävä opintomenestys. Opintotukiasetuksen 4 §:ssä on tarkemmin määritelty, milloin opintomenestystä on pidettävä riittävänä. Opintomenestyksen sijasta opintotuen edellytykseksi ehdotetaan opiskelun säännöllisyyttä. Opiskelun säännöllisyyttä seurattaisiin opintosuoritusrekistereiden avulla. Opintosuoritusten vähäinen kertymä johtaa heikon opintomenestyksen syiden selvittämiseen ja tapauksen mukaan tuen peruuttamiseen.

Opintotukea on ehdotetun lain mukaan mahdollista saada myös tieteellisiin jatko-opintoihin opintotuen enimmäiskesto koskevien 4 §:n säännösten rajoissa. Nykyisin tieteellisiin jatko-opintoihin opintotukea voidaan myöntää vain rajoitetusti aikuisopintorahaa saavalle.

Opintotukea myönnettäisiin myös ulkomailla opiskeluun, jos opinnot vastaavat 1 momentissa tarkoitettuja kotimaisia opintoja tai sisältyvät kotimaisiin opintoihin. Säännös vastaa nykyistä käytäntöä.

3 §. *Opintotukena myönnettävät etuudet.* Pykälässä luetellaan opintotukena myönnettävät etuudet. Korkeakouluopiskelija voi saada opintorahaa tai aikuisopintorahaa, opintotuen asumislisää tai opintolainalleen valtiontakauksen. Opiskelija, joka saa aikuisopintorahaa, ei 5 §:n 4 momentin mukaan voi saada opintorahaa.

4 §. *Opintotukeen oikeuttava aika.* Pykälä sisältää yleiset säännökset siitä, mille ajalle opintotukea myönnetään.

Pykälän 1 momentti koskee korkeakouluopiskelijoille myönnettävän opintotuen enim-

mäiskestoa. Säännös korvaa opintotukiasetuksen 4 §:n 2 momentin, jonka mukaan opintotukea myönnetään saman tutkinnon suorittamista varten enintään seitsemäksi opintovuodeksi. Ehdotuksen mukaan korkeakoulussa opiskelua varten opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Tämä säännös sisältää opintotuen ehdottoman enimmäisajan korkeakouluopinnoissa. Useamman tutkinnon suorittaminen ei pidennä tätä aikaa. Yhden perustutkinnon suorittamista varten olisi laissa oma opintotuen enimmäisaika, 55 kuukautta. Mainittu enimmäisaika vastaa kuuden lukuvuoden opintoja edellyttäen, että kesäopintoja varten opintotukea ei nosteta.

Jos korkeakouluopiskelija suorittaa perustutkinnon 55 kuukautta lyhyemmässä ajassa, hän voi käyttää näin syntyneen säästön toisen perustutkinnon suorittamiseen, tieteellisiin jatko-opintoihin taikka muihin opintotukeen oikeuttaviin korkeakouluopintoihin ehdotetun 70 kuukauden enimmäisajan rajoissa.

Aikuisopintorahan enimmäiskestosta päätäisi niin kuin nykyisinkin valtioneuvosto. Tarkoituksena on pysyttää aikuisopintorahan enimmäiskesto ennallaan.

Momentissa on myös säännös, joka koskee perustutkintoa lyhyempää koulutusta, kuten farmaseuttikoulutusta ja erilaisia korkeakoulujen poikkeuskoulutusohjelmia. Tältä osin opintotuen enimmäisajan vahvistaisi opintotukikeskus. Edellä tarkoitetun koulutuksen kestoajat vaihtelevat kurseittain eikä niiden osalta opintotuen enimmäiskestoa voida laissa vahvistaa kuukausimääräisesti.

Opiskeluaika ulkomailla vaihtelee maittain eikä opintotuen enimmäisaikaa voida tässä kään tapauksessa vahvistaa laissa. Tämän vuoksi ehdotetaan, että valtioneuvosto vahvistaisi perusteet siitä, miksi ajaksi opintotukea myönnetään ulkomailla suoritettavaan korkeakoulutukintoon.

Pykälän 2 momentin mukaan opintotukea ei myönnetä kahta kuukautta lyhyemmäksi ajaksi. Nykyisin tuen vähimmäisajasta on vastaavasti määrätty valtioneuvoston vuosittain annettavassa päätöksessä. Kahta kuukautta lyhyemmäksi ajaksi tukea ei ole käytännön syistä tarkoituksenmukaista myöntää.

2 luku. Etuudet

5 §. *Opintoraha.* Opintorahaa varten pykälän

1 momentissa vahvistetaan kolme eri markkamäärää: 350, 750 ja 1 570 markkaa kuukaudesta. Pienintä opintorahaa (350 markkaa) saisivat 20 vuotta nuoremmat, jotka asuvat vanhempiensa luona (1 kohta). Tätä korkeampaa 750 markan opintorahaa saisivat 20 vuotta nuoremmat, jotka eivät asu vanhempiensa luona, sekä 20 vuotta täyttäneet vanhempiensa luona asuvat (2 kohta). Korkeinta opintorahaa (1 570 markkaa) saisivat avioliitossa olevat, elatusvelvolliset sekä 20 vuotta täyttäneet, jotka eivät asu vanhempiensa luona (3 kohta). Korkeinta opintorahaa saisi yli 80 prosenttia tuen saajista. Iän perusteella korkeampaa tukea maksettaisiin sen kuukauden alusta, jona tuen saaja täyttää 20 vuotta (3 momentti) Jos opintorahaa saavalla on 9 §:n mukaan huomioon otettavia tuloja, vähentää tämä opintotuen edellä mainittuja markkamääriä.

Pykälän 3 momentin mukaan opintoraha voitaisiin suorittaa 1 momentin mukaista määrää korkeampanakin valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaisesti momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetulle opiskelijalle, jonka vanhempien taloudelliset mahdollisuudet tukea lastaan ovat vähäiset. Opintoraha voidaan tällä perusteella korottaa enintään kaksinkertaiseksi.

Opintorahamäärät voitaisiin tulo- ja menoarviossa vahvistaa laissa mainittua korkeammaksi.

6 §. *Aikuisopintoraha.* Opintotukilain 10 §:n 6 momentin mukaan aikuisopiskelijaksi katsottavalle voidaan muun opintotuen lisäksi myöntää aikuisopintorahaa. Aikuisopintorahan saamisen perusteista on määrätty aikuisopiskelijoiden opintotuesta annetulla valtioneuvoston päätöksellä (990/90). Oikeudesta aikuisopintorahaan säädettäisiin nyt laissa. Tarkempia määräyksiä aikuisopintorahan määrästä ja määräytymisperusteista antaisi valtioneuvosto. Aikuisopintorahan saamisen edellytykset säilyisivät ennallaan.

Pykälän 2 momentissa säädetään aikuisopintorahan määräytymisestä. Aikuisopintoraha olisi 25 prosenttia opiskelijan opintoja edeltävästä vakiintuneesta kuukausitulotasosta. Tämä määräytymisperuste vastaisi nykyisiä säännöksiä. Valtioneuvosto antaisi edelleen tarkempia määräyksiä kuukausitulotason laskemisesta. Aikuisopintorahan enimmäismäärä (2 800 mk) pysyisi ennallaan. Sitä vastoin aikuisopintorahan vähimmäismäärä nostettaisiin 1 200 markasta 1 570 markkaan kuukaudessa, koska aikuisopintorahaa saavalle ei enää suoritettaisi

opintorahaa. Vähimmäismäärä voitaisiin tuloja menoarviossa vahvistaa laissa mainittua korkeammaksi.

7 §. *Opintotuen asumislisä.* Pykälä vastaa asiallisesti 1 päivänä heinäkuuta 1991 voimaan tulleita opintotukilain 10 §:n säännöksiä (350/91). Tarkoitus on, että korkeakouluopiskelijoiden ja muiden opiskelijoiden asumista tuetaan yhtäläisin perusteiden.

Avioliitonomaisessa suhteessa elävä asumis-
lisän hakija rinnastetaan pykälässä avioliitossa olevaan.

8 §. *Opintolainan valtiontakaus.* Opintolainan valtiontakaukseen olisivat 1 momentin mukaan oikeutettuja ne opiskelijat, jotka saavat opintorahaa tai aikuisopintorahaa.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä opintolainan enimmäismäärästä, johon voidaan myöntää valtiontakaus. Opintorahaa saavalle tämä enimmäismäärä on 1 200 markkaa ja aikuisopintorahaa saavalle 1 700 markkaa opintotukikuukautta kohden.

Valtiontakauksen enimmäismäärää korotettaisiin lisäksi sillä opintolainan määrällä, jonka luottolaitos antaa opiskelijalle opintovuoden aikana erääntyvän koron maksamiseksi. Lain 15 §:n mukaan valtiontakauksen voimassaolon edellytyksenä olisi, että luottolaitos sitoutuu sellaista opintolainan lisäystä antamaan. Ehdotetut säännökset merkitsivät, että opintotukeen oikeuttavana aikana korkokulut eivät vähentäisi opiskelijan käytettävissä olevan tuen määrää. Jos opiskelijalla on vuoden 1972 opintotukilain mukaisia korkokuluja, korottavat nämä vastaavasti valtiontakauksen enimmäismäärää. Tästä tulisi säännös 26 §:n 4 momenttiin.

Tarkemmat säännökset opintolainan valtiontakauksesta, esimerkiksi sen voimassaolosta ja sisällöstä, ovat 4 luvussa.

9 §. *Tulojen huomioon ottaminen.* Pykälän mukaan opintotukea vähentäisivät opiskelijan opintotukikuukausien aikana opintorahan lisäksi saamat valtion tuloverotuksessa huomioonotettavat tulot siltä osin kuin ne ylittävät keskimäärin 1 700 markkaa kuukaudessa. Edellä sanottu ei koskisi asumislisää, koska valtioneuvosto vahvistaisi 7 §:n 2 momentin mukaan asumislisän myöntämisperusteet ja siten myös asumislisän määrään vaikuttavat tulorajat. Tarkoitus on, että asumislisässä huomioon otettavien tulojen määrä pysyisi ennallaan.

Asetuksella säädettäisiin siitä, miten 1 momentin mukaan huomioon otettavat tulot vai-

kuttavat opintotukeen. Tarkoitus on, että tulorajan ylittävät tulot vähentäisivät opintotukea nykyiseen tapaan asteittain. Tukea ei voisi siten saada, jos tulot ylittävät 3 400 markkaa kuukaudessa. Työn ohessa opiskelevan opintolainan valtiontakaukseen sovellettaisiin kuitenkin korkeampaa rajaa.

Pykälän 2 momentin mukaan opiskelijan toimeentulon turvaamiseen saama apuraha rinnastetaan opiskelijan saamaan veronalaiseen tuloon.

3 luku. Menettely

10 §. *Opintotuen hakeminen ja myöntäminen.* Opintotuki myönnettäisiin, niin kuin nykyisin, enintään opintovuodeksi kerrallaan. Tarkempia säännöksiä opintotuen hakemisesta ja myöntämisestä annettaisiin asetuksella.

11 §. *Opintotuen maksaminen.* Opintoraha maksettaisiin opiskelukuukausien aikana kuukausittain opiskelijalle. Opintotuen maksatusten käytännön järjestelyistä huolehtisi opintotukikeskus.

12 §. *Opintotuen peruuttaminen.* Opintotuki peruutettaisiin, kun sen saamiselle ei enää ole edellytyksiä. Opintotuki tulisi peruutettavaksi yhtäältä silloin, kun havaitaan, että opintotuki on alun alkaen myönnetty aiheettomasti ja toisaalta myös silloin, kun opiskelijan taloudellisen aseman tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi opintotuen maksamiselle ei enää ole edellytyksiä. Tuki peruutettaisiin esimerkiksi silloin, kun opiskelija on keskeyttänyt opintonsa tai kun hänelle ei muiden huomioon otettavien tulojen vuoksi jää enää maksettavaa opintotukea. Säännös vastaa opintotukilain 14 §:n 2 momentin säännöksiä.

Opintotuen maksaminen voitaisiin keskeyttää myös opiskelijan pyynnöstä. Opiskelijan etujen mukaista on saada opintotuen maksaminen keskeytetyksi muun muassa silloin, kun hän saa sairausvakuutuksen päivärahaa. Opiskelijan ei tarvitse esittää syytä maksamisen keskeyttämiselle.

13 §. *Aiheettomasti suoritettu opintotuki.* Pääsääntö on, että aiheettomasti suoritettu opintotuki peritään saajaltaan takaisin. Takaisin perimisen syynä voi ensinnäkin olla sellainen seikka, joka 12 §:n mukaan johtaa opintotuen peruuttamiseen. Esillä olevaa pykälää voidaan soveltaa myös silloin, kun tukea on maksettu virheellisten tietojen tai maksatuksessa sattui-

neen virheen vuoksi perusteettomasti. Pykälän 1 momentin toisen virkkeen mukaan perinnästä voitaisiin kuitenkin luopua, jos periminen olisi kohtuutonta taikka perittävä määrä on vähäinen eikä tuen myöntäminen ole johtunut hakijan vilpillisyydestä. Perimistä saatetaan pitää kohtuuttomana esimerkiksi silloin, kun aiheettoman opintotuen maksamisesta on kulunut jo pitkäaikaa aika tai sellaisen tuen saaneen taloudellinen asema on heikko.

Pykälän 2 momentin mukaan takaisin perimistä koskeva päätös saadaan panna täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio. Takaisin perimisestä päättäisi hallinnollisessa järjestyksessä valtion opintotukikeskus. Ehdotus poikkeaa tässä suhteessa voimassa olevasta lainsäädännöstä. Nykyisin aiheettomasti suoritettu etuus joudutaan perimään takaisin riita-asioista säädettyssä järjestyksessä yleisessä tuomioistuimessa, jollei sitä suoriteta vapaaehtoisesti tai sitä ei voida vähentää vastaisista opintotukieristä. Takaisin perimistä koskevaan opintotukiviranomaisen päätökseen voitaisiin 24 §:n mukaan hakea valittamalla muutosta. Muutoksenhaku ei esillä olevan pykälän 2 momentin viimeisen virkkeen mukaan estäisi päätöksen täytäntöönpanoa, jollei muutoksenhaun johdosta toisin määrätä.

Opintotukilain 14 §:n 2 momentin mukaan takaisin perittävä määrä voidaan vähentää tuen saajalle myöhemmin myönnettävästä opintotuesta. Tämä olisi edelleenkin mahdollista ehdotetun 3 momentin mukaan. Koska kysymyksessä on toimeentulon turvaamiseen tarkoitettu etuus, ei vastaisesta opintotukierästä saisi ilman tuen saajan suostumusta vähentää kolmannesta enempää.

14 §. *Tietojen antaminen ja saanti.* Pykälä koskee opintotukiviranomaiselle opintotukihakemuksen käsittelyä ja tuen maksamista varten annettavia tietoja. Esillä olevan pykälän lisäksi tietojen antamisesta säädettäisiin opintotuen hallintoa koskevassa laissa, jota koskeva ehdotus sisältyy tähän esitykseen.

Pykälän 1 momentin mukaan tietojenantovelvollisuus olisi ensinnäkin opiskelijalla siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään. Tämä velvollisuus opiskelijalla olisi hakemusta tehdessään ja myöhemminkin tuen perusteena olevien olosuhteiden muuttuessa.

Pykälän 2 momentin mukaan opintotukiviranomaisella olisi oikeus saada hakemuksen käsittelyä ja tuen maksamista varten tietoja myös valtion ja kunnan viranomaisilta, erityi-

sesti veroviranomaisilta ja asumistukiasioita käsitteleviltä viranomaisilta, vakuutuslaitoksilta, erityisesti kansaneläkelaitokselta, sekä oppilaitoksilta ja työttömyyskassoilta.

Jotta opintotukikeskus olisi selvillä valtion takausvastuun kehittämisestä, sen tulisi saada opintotukilainoja myöntäneiltä luottolaitoksilta tiedot nostettujen opintolainojen määristä ja lainakoroista. Luottolaitoksen tulisi antaa nämä tiedot puolivuositain lainansaajittain.

4 luku. Valtiontakaus

15 §. *Valtiontakauksen voimassaolo.* Luottolaitos ja lainanottaja voisivat uuden opintolainajärjestelmän mukaan vapaasti sopia lainaehtoja, muun muassa lainan takaisinmaksuajasta. Valtion takausvastuun keston rajoittamiseksi ehdotetaan, että valtiontakaus olisi voimassa enintään 30 vuotta ensimmäisen lainaerän nostamisesta. Nykyisessä lainsäädännössä on säännelty laina-aika sekä lainan takaisinmaksuaika, mutta ei valtiontakauksen enimmäiskesto. Käytännössä takausvastuu on nykyisin pisimmillään 24 vuotta. Ehdotus mahdollistaa nykyistä joustavimmat takaisinmaksuehdot.

Valtion takausvastuun voimassaolon edellytys olisi 2 momentin mukaan, että luottolaitos lisää opintotukeen oikeuttavien lukukausien aikana opintolainaan opintovuoden aikana erääntyvät korot.

16 §. *Valtiontakauksen sisältö.* Pykälässä säädettäisiin takausvastuun ulottuvuudesta. Kuten nykyisinkin, valtiontakaus myönnettäisiin omavelkaisen lainapääomalle, korkosaatavalle, viivästyskorolle sekä lainan irtisanomisesta aiheutuviin kuluihin. Valtiontakaus koskisi myös 15 §:n 2 momentissa tarkoitettua opintolainan lisäystä.

Valtiontakaus käsittäisi myös lainan irtisanomisesta aiheutuneet hyväksyttävät kulut. Valtiontakaus annettaisiin ainoastaan julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen myöntämään opintolainaan.

17 §. *Valtiontakauksen epäminen.* Pykälässä on opintotukilain 14 §:n 5 momenttia vastaava säännös siitä, että opintotuki voidaan evätä, jos aikaisemmin myönnetyn valtiontakauksen perusteella hakijalta on perittävänä takautumissaatava.

18 §. *Takauksen vanhentuminen.* Pykälässä

on opintotukilain 6 §:n 2 momenttia vastaavat takausvastuun vanhentumista koskevat poikkeussäännökset.

19 §. *Lainan takaisinmaksun vaatiminen.* Pykälässä on opintotukiasetuksen 20 §:n 1 momenttia vastaava säännös luottolaitoksen oikeudesta vaatia laina takaisin maksettavaksi koron tai lyhennysmaksun suorittamisen laiminlyönnin vuoksi. Ehdotetun pykälän mukaan irtisanomisen edellytyksenä olisi edelleenkin, että luottolaitos ilmoittaa ennen lainan irtisanomista laiminlyönnistä valtion opintotukikeskukselle. Nykyisestä asetuksesta poikettaisiin siinä, että laiminlyönnistä olisi ilmoitettava opintotukikeskukselle kuukautta ennen aiottua irtisanomista. Vaatimus on perusteltu siksi, että opintotukikeskukselle jäisi näin aikaa selvittää maksun laiminlyönnin syyt. Tämä voisi useissa tapauksissa johtaa siihen, että irtisanomiselta vältytään.

Pykälän 2 momentin mukaan luottolaitos voisi vaatia opintolainan maksamista opintotukikeskukselta, jos lainansaaja on kuollut. Säännös vastaa opintotukiasetuksen 20 §:n 2 momenttia. Opintolainaa katsottaisiin sanotun momentin mukaisesti erääntyneeksi, kun maksuvaatimus on esitetty opintotukikeskukselle. Lainansaajan virkatodistuksen liittämistä maksuvaatimukseen ei enää vaadittaisi. Maksuvapautuksen myöntämisestä, kun lainansaaja on kuollut, säädettäisiin 21 §:n 1 momentissa.

20 §. *Takaussaatavan takaisin periminen.* Pykälän 1 momentissa on opintotukilain 6 §:n 4 momentin säännökset takaussaatavan perimisessä noudatettavasta menettelystä.

Pykälän 2 mukaan takaussaatavan takaisin maksamiselle voitaisiin myöntää maksuaikaa. Perinnässä voitaisiin käyttää muitakin maksujärjestelyjä. Edellytyksenä tällaiseen menettelyyn olisi ensinnäkin lainansaajan maksukykyyn liittyvä perusteltu syy, lähinnä lainansaajan tilapäisesti heikentynyt maksukyky. Maksujärjestelyihin voitaisiin ryhtyä myös, jos niiden avulla voidaan olettaa lainansaajan selviytyvän paremmin valtion saatavien suorittamisesta. Vastaavaa säännöstä ei sisälly opintotukilakiin.

21 §. *Maksuvapautuksen myöntäminen.* Pykälä koskee maksuvapautuksen myöntämistä kuoleman ja työkyvyttömyyden perusteella. Säännökset vastaavat opintotukilain (633/82) 6 §:n 3 momentin säännöksiä.

22 §. *Takaussaatavasta perittävä korko.* Valtion takaussaatavalle perittäisiin 16 prosentin

vuotuinen korko, joka vastaa korkolain (633/82) mukaista viivästyskorkoa. Tätä korkoa ei voitaisi alentaa opintotukilain 6 §:n 5 momentissa mainitulla perusteella. Mainitun lainkohdan mukaan takausvastuusuorituksesta perittävä korko voidaan alentaa luottolaitoksen opintolainoista perimän enimmäiskoron mukaiseksi, jos lainan hoitamatta jättämisen syynä on ollut lainansaajan maksukyvyttömyys, joka on johtunut työttömyydestä, sairaudesta, raskaudesta ja synnytyksestä, asevelvollisuuden suorittamisesta tai muusta näihin rinnastettavasta syystä.

5 luku. Erinäiset säännökset

23 §. *Opintotukiviranomainen.* Opintotukiviranomainen korkeakouluopiskelijoidenkin opintotukea koskevista asioista olisi valtion opintotukikeskus ja, sen mukaan kuin niiden tehtävistä asetuksella säädetään, oppilaitosten opintotukilautakunnat.

24 §. *Muutoksenhaku.* Muutoksenhaku opintotukiviranomaisten päätöksiin uudistettaisiin kokonaisuudessaan. Opintotukilain mukaan opintotukilautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla valtion opintotukikeskukselta. Valtion opintotukikeskuksen päätöksestä ei opintotukilain mukaan saa valittaa. Siihen saa kuitenkin hakea oikaisua valtion opintotukikeskukselta (13 §:n 2 momentti).

Ehdotuksen mukaan opintotukiviranomaisen, opintotukilautakunnan ja valtion opintotukikeskuksen, uuden lain nojalla antamaan päätökseen saisi aina hakea muutosta valittamalla. Muutosta haettaisiin opintotuen muutoksenhakulautakunnalta, joka tässä esityksessä ehdotetaan perustettavaksi opintotukiasioiden muutoksenhakuelimeksi. Muutosta opintotukiviranomaisen päätökseen olisi haettava 30 päivän kuluessa tämän päätöksen tiedoksisaannista. Muutoksenhaussa noudatettaisiin muutoksenhausta hallintoasioissa annettua lakia (154/50).

Hakija voisi vaatia opintotukiviranomaiselta sen tekemän päätöksen oikaisua hallintomenettelylain (598/82) mukaisesti. Kun opintotuen muutoksenhakulautakunnalle tehtävä valitus toimitetaan asianomaiselle opintotukiviranomaiselle, voi tämä myös ennen valitusasiakirjojen toimittamista muutoksenhakulautakunnalle oikaista valituksen johdosta virheelliseksi toteamansa päätöksen.

Opintotuen muutoksenhakulautakunnan

päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Muutoksenhakua on kuitenkin rajoitettu, sillä valitus tutkitaan vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valituslupan. Valituslupa myönnetään ainoastaan, jos asian saattaminen korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi on tärkeää lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi. Valituslupaa olisi pyydyttävä ja valitus tehtävä 60 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Muilta osin muutoksenhaussa olisi noudatettava muutoksenhausta hallintoasioissa annettua lakia.

Pykälän 3 momentissa on opintotukilain voimassa oleva 13 §:n 4 momenttia vastaava säännös päätöksen tiedoksiantamisesta.

25 §. *Tarkemmat säännökset.* Pykälän mukaan tarkempia säännöksiä annettaisiin asetuksella.

6 luku. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

26 §. *Voimaantulo.* Ehdotettu laki tulisi voimaan opintovuoden alusta 1 päivänä heinäkuuta 1992. Pykälän 2 momenttiin sisältyy tavanomainen säännös siitä, että ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin sen täytäntöönpanemiseksi.

27 §. *Siirtymäsäännökset.* Nykyisen opintotukiasetuksen 4 §:n 3 momentin mukaan opintotukea myönnetään saman tutkinnon suorittamista varten enintään seitsemäksi opintovuodeksi. Jos opiskelija on saanut korkeakoulututkintoa varten opintotukea aikaisemman järjestelmän mukaan, saisi hän puheena olevan pykälän 1 momentin mukaan tätä tutkintoa varten opintotukea yhteensä enintään seitsemäksi vuodeksi. Ehdotetun lain 4 §:n mukaisesti opintotuen 70 kuukauden enimmäisajassa otettaisiin huomioon lain voimaantulon jälkeiset opinnot.

Pykälän 2 momentin mukaan opintolainan valtion takauksen määrässä otettaisiin huomioon myös nykyisen lainajärjestelmän korkomenot.

2. Opintotukilaki

1 §. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin virke, jonka mukaan korkeakouluopiskelijoille myönnettävästä opintotuesta säädettäisiin erikseen

2 §. Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus korkeakoulussa suoritettavia opintoja varten myönnettävään opintotukeen. Pykälästä ehdotetaan kumottavaksi 3 momentti, joka koskee korkeakoulussa suoritettavia jatko-opintoja varten myönnettävää opintotukea.

6 §. Takausvastuusuorituksesta 5 momentin mukaan perittävä korko ehdotetaan korotettavaksi neljällä prosenttiyksiköllä 16 prosenttiin. Koron määrää olisi edelleen mahdollista alentaa lainkohdassa mainituilla sosiaalisilla perusteilla.

10 §. Pykälän 2 momentin 3 kohta ehdotetaan kumottavaksi. Kohta koskee korkeakouluissa suoritettavan opintorahan määrää.

Pykälän 5 momenttia muutettaisiin niin, että aikuisopintorahaan oikeutetulle ei myönnettäisi enää opintorahan perusosaa.

13 §. Muutoksenhakusäännökset uudistettaisiin kokonaisuudessaan. Tältä osin viitataan korkeakouluopiskelijoiden opintotukea koskevan lakiehdotuksen 24 §:n perusteluihin.

Voimaantulosäännös. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1992.

Aikaisempia säännöksiä sovellettaisiin niiden nojalla myönnettyyn opintotukeen. Siten korkeakouluopiskelija saisi ennen uuden lain voimaantuloa ottamaansa opintolainaan korkotukea aikaisempien säännösten mukaisesti. Valtion takausvastuusuorituksesta perittäisiin uuden lain mukainen korko, jos valtio on maksanut opintolainan luottolaitokselle uuden lain tultua voimaan. Muussa tapauksessa takausvastuusuorituksesta perittäisiin aiemman lain mukainen korko myös lain voimaantulon jälkeiseltä ajalta.

Jos opintotukiviranomaisen päätös on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, noudatettaisiin muutoksenhaussa aikaisempia säännöksiä.

3. Laki opintotuen hallinnosta

1 §. Pykälän 1 momentti vastaa valtion opintotukikeskuksesta annetun lain 1 §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtion opintotukikeskuksen alaisista paikallisista toimielimistä opintotukiasioissa. Niitä olisivat

edelleen oppilaitokset ja opintotukilautakunnat. Sosiaalilautakuntaa ei enää mainittaisi paikallisena toimielimenä.

Valtion opintotukikeskuksen ja oppilaitosten opintotukilautakuntien toimivalta määräytyisi opintotukilain ja ehdotetun korkeakouluopiskelijoiden opintotukea koskevan lain mukaan siten, että valtion opintotukikeskus käsittelee ja ratkaisisi ne opintotukea koskevat asiat, joita ei ole asetuksella siirretty opintotukilautakunnan käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi.

2 §. Valtion opintotukikeskuksen hallinnosta säädettäisiin asetuksella. Valtion opintotukikeskuksen hallintoa on tarkoitus kehittää hallinnon yleisten kehittämistavoitteiden mukaisesti.

3 §. Pykälän mukaan valtion opintotukikeskus voisi periä valtion maksuperustelaissa säädettyjen perusteiden mukaisesti tuottamista palveluksista maksuja, esimerkiksi luottolaitoksille ja oppilaitoksille suunnatusta tiedotus- ja neuvonta-aineistosta sekä koulutuspalveluista.

4 §. Valtion opintotukikeskuksella olisi ehdotetun pykälän mukaan oikeus saada väestörekisterikeskukselta ja veroviranomaisilta sekä kansaneläkelaitokselta konekielisesti massaluovutuksena opintotukiasioiden käsittelyä varten tarpeellisia tietoja.

Pykälän tarkoituksena on nopeuttaa ja tehostaa opintotukiasioiden käsittelyä. Ehdotus helpottaa opintotuen hakemista ja vähentää viranomaisten työtä, kun opintotuen maksamista varten tarpeelliset tiedot saadaan automaattista tietojenkäsittelyä hyväksi käyttäen viran puolesta.

Valtion opintotukikeskuksella olisi oikeus saada opiskelijan henkilötiedot sekä tiedot opiskelijan tuloista ja varallisuudesta sekä muista opintotuessa huomioon otettavista etuuksista. Opintotukilain mukaista opintotukea varten tiedot annettaisiin myös puolison ja vanhempien tuloista ja varallisuudesta, jos ne voivat vaikuttaa opintotukeen.

Jotta opintotukiviranomaiset voisivat hyvissä ajoin ryhtyä valmistaviin toimenpiteisiin, tiedot olisi oikeus saada myös niistä henkilöstä, jotka tulevat opintotukijärjestelmän piiriin seuraavan lukukauden alkaessa.

5 §. Opintotuen muutoksenhakulautakunta perustettaisiin ensi asteen muutoksenhakuelimeksi opintotukiasioihin. Opintotuen muutoksenhakulautakunnassa olisi puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja neljä muuta jäsentä. Kul-

lakin heistä olisi lisäksi henkilökohtainen varamies. Tarkoitus on, että jäsenet toimisivat sivutoimisesti.

Valtioneuvosto määräisi lautakunnan jäsenet kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulisi olla tuomarin virkaan oikeuttavan tutkinnon suorittaneita. Lautakunta tulisi käsittelemään sekä korkeakouluopiskelijoiden että muiden oppilaitosten oppilaiden muutoksenhakua koskevia valitusasioita. Siksi kahdella jäsenellä tulisi olla hyvä tuntemus korkeakouluopinnoista ja kahdella peruskoulun jälkeisistä yleissivistävistä tai ammatillisista opinnoista. Lautakunnan jäsenet toimisivat virkavastuulla.

6 §. Opintotuen muutoksenhakulautakunta voisi toimia jaostoihin jakaantuneena esimerkiksi siten, että toinen jaosto käsittelee korkeakouluopiskelijoiden opintotukea ja toinen muiden opiskelijoiden opintotukea koskevat valitukset. Periaatteessa tärkeimmät asiat tulisi kuitenkin käsitellä täysilukuisessa lautakunnassa.

Tarkemmat säännökset lautakunnasta annettaisiin asetuksella.

7 §. Pykälän mukaan tarkempia määräyksiä annettaisiin asetuksella.

8 §. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä toukokuuta 1992. Sillä kumottaisiin valtion opintotukikeskuksesta annettu laki.

4. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Korkeakouluopiskelijoiden opintotuen perusteista, opintotukimenettelystä ja hallinnosta sekä aikuisopintorahasta annetaan tarkempia säännöksiä asetuksella sekä valtioneuvoston päätöksellä. Luonnoksia näiksi säännöksiksi ja määräyksiksi ei ole liitetty tähän esitykseen.

5. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti 1 päivänä heinäkuuta 1992 lukuunottamatta lakia opintotuen hallinnosta. Uudistetun hallintojärjestelmän tulisi astua voimaan jo 1 päivänä toukokuuta 1992 hallinnollisista syistä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**korkeakouluopiskelijoiden opintotuesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Korkeakouluopintoja harjoittavalle, joka asuu pysyvästi Suomessa, myönnetään opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään.

Tämän lain mukaiseen opintotukeen eivät ole oikeutettuja vanhuus-, työttömyys- tai työkyvyttömyyseläkkeellä olevat eivätkä työvoimapoliittisessa aikuiskoulutuksessa olevat tai kuntoutusrahaa saavat.

2 §

Opintotukeen oikeuttavat opinnot

Opintotuki myönnetään vähintään kaksi kuukautta kestäviin tutkintoon, vahvistetun oppimäärän suorittamiseen tai ammatillisen kelpoisuuden saavuttamiseen tähtääviin säännöllisiin opintoihin yliopistossa tai muussa korkeakoulussa.

Opintotuki myönnetään opintoihin ulkomailla, jos nämä vastaavat 1 momentissa tarkoitettuja opintoja Suomessa tai sisältyvät Suomessa suoritettavaan tutkintoon.

3 §

Opintotukietuuudet

Opintotukena myönnetään tässä laissa säädetyin edellytyksin:

- 1) opintorahaa tai aikuisopintorahaa;
- 2) opintotuen asumislisää; sekä
- 3) opintolainan valtiontakaus.

4 §

Opintotukeen oikeuttava aika

Opintotukea voi saada enintään 70 kuukaudeksi. Yhden perustutkinnon suorittamista varten opintotukea voi saada kuitenkin enintään 55 kuukaudeksi. Perustutkinnon suorittamisen yhteydessä käyttämättä jäänyt osa 55 kuukauden tukiajasta saadaan käyttää tukiajan piden-

nyksenä muita korkeakouluopintoja varten. Aikuisopintorahana myönnettävän tuen enimmäiskestosta päättää valtioneuvosto. Perustutkintoa lyhyempää koulutusta varten opintotukeen oikeuttavan enimmäisajan vahvistaa valtion opintotukikeskus. Ulkomailla suoritettavaan korkeakoulututkintoon myönnettävän opintotuen enimmäiskestosta päättää valtioneuvosto.

Opintotukea ei myönnetä kahta kuukautta lyhyemmäksi ajaksi.

2 luku

Etuudet

5 §

Opintoraha

Opintorahan määrä on vähintään seuraava, jollei 9 §:stä muuta johdu:

1) vanhempien luona asuvan 20 vuotta nuoremman opintoraha on 350 markkaa kuukaudessa;

2) muualla asuvan 20 vuotta nuoremman sekä vanhempien luona asuvan 20 vuotta täyttäneen opintoraha on 750 markkaa kuukaudessa;

3) avioliitossa olevan tai elatusvelvollisen taikka 20 vuotta täyttäneen muualla kuin vanhempien luona asuvan opintoraha on 1 570 markkaa kuukaudessa.

Edellä 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettulle opiskelijalle myönnetään opetusministeriön vahvistamien perusteiden mukaisesti korotettu opintoraha, kuitenkin enintään asianomaisessa kohdassa mainitun opintorahan kaksinkertainen määrä, jos opiskelijan vanhempien mahdollisuudet osallistua opiskelun aikaisen toimeentulon kustannuksiin ovat heidän taloudellisen asemansa vuoksi vähäiset.

Oikeus 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettuun korkeampaan opintorahaan iän perusteella alkaa sen kuukauden alusta, jona tuen saaja täyttää 20 vuotta.

Opintorahan enimmäismäärä voidaan valti-
on tulo- ja menoarviossa vahvistaa 1 momen-
tissa mainittua korkeammaksi.

Aikuisopintorahaa saavalle ei myönnetä
opintorahaa.

6 §

Aikuisopintoraha

Aikuisopintorahaan on oikeutettu päätoimi-
sesti opiskeleva:

1) 25—29 vuotias opiskelija, jonka edellisistä
päätoimisista opinnoista on kulunut kahdeksan
vuotta; sekä

2) 30 vuotta täyttänyt opiskelija, jonka edel-
lisistä päätoimisista opinnoista on kulunut viisi
vuotta tai jolta puuttuu ammatillinen perus-
koulutus.

Aikuisopintorahan määrä on 25 prosenttia
opiskelijan opintoja edeltävästä vakiintuneesta
kuukausitulotasosta, kuitenkin vähintään 1 570
markkaa ja enintään 2 800 markkaa kuukau-
dessa. Vähimmäismäärä voidaan valtion tulo-
ja menoarviossa vahvistaa edellämäinnittua kor-
keammaksi.

Tarkempia määräyksiä aikuisopintorahan
myöntämisestä ja määräytymisperusteista an-
taa valtioneuvosto.

7 §

Opintotuen asumislisä

Opintotuen asumislisään on oikeutettu:

1) perheetön opiskelija, joka asuu yksin
vuokra- tai asumisoikeusasunnossa taikka eril-
lisen vuokrasopimuksen perusteella kunnan,
säätiön tai yleishyödyllisen yhteisön ylläpitä-
mässä opiskelija-asuntolassa;

2) perheellinen tai avioliitonomaisissa olo-
suhteissa vakinaisesti elävä opiskelija, joka
asuu opiskelun vuoksi muulla paikkakunnalla
kuin perhe tai puoliso; sekä

3) ulkomailla opiskeleva, siten kuin asetuk-
sella tarkemmin säädetään.

Asumislisän myöntämisperusteet vahvistaa
valtioneuvosto vuosittain ottaen huomioon
asumiskustannuksissa tapahtuneet muutokset.

8 §

Opintolainan valtiontakaus

Opintolainan valtiontakaus myönnetään 4
luvun mukaisesti opiskelijalle, joka saa opinto-
rahaa tai aikuisopintorahaa.

Opintolainan valtiontakauksen enimmäis-
määrä tukikuukautta kohden on opintorahaa
saavalle 1 200 markkaa ja aikuisopintorahaa
saavalle 1 700 markkaa. Valtiontakauksen
enimmäismäärää korotetaan niinä lukukausi-
na, jolloin opiskelija saa opintotukea, sillä
opintolainan lisäyksellä, jonka luottolaitos an-
taa opiskelijalle opintovuoden aikana eräänty-
vän tämän lain mukaisen opintolainan koron
maksamiseksi.

Opintotukilain (28/72) mukaisen opintolai-
nan korkokulujen huomioon ottamisesta val-
tiontakauksen enimmäismäärässä säädetään
27 §:n 3 momentissa.

9 §

Tulojen huomioon ottaminen

Jos opiskelija tukikuukausien aikana saa
muuta valtionverotuksessa huomioon otettavaa
veronalaista tuloa tai toimeentulon turvaami-
seen tarkoitettua apurahaa kuukautta kohden
keskimäärin enemmän kuin 1 700 markkaa
kuukaudessa, vähennetään opintorahaa ja
opintolainan valtiontakausta siten kuin asetuk-
sella säädetään.

3 luku

Menettely

10 §

Opintotuen hakeminen ja myöntäminen

Opintotuki myönnetään hakemuksesta enin-
tään opintovuodeksi kerrallaan. Tarkempia
säännöksiä tuen hakemisesta ja myöntämisestä
annetaan asetuksella.

11 §

Opintotuen maksaminen

Opintoraha, aikuisopintoraha sekä opinto-
tuen asumislisä maksetaan opiskelijalle opinto-
kuukausittain.

12 §

Opintotuen peruuttaminen

Jos opintotuen saamiselle ei ole edellytyksiä,
opintotuki peruutetaan. Opintotuen maksami-

nen voidaan myös keskeyttää opiskelijan pyynnöstä.

13 §

Aiheettomasti suoritettu opintotuki

Aiheettomasti maksettu opintoraha, aikuisopintoraha sekä opintotuen asumislisä peritään saajalta takaisin. Takaisin perimisestä voidaan luopua, jos periminen olisi kohtuutonta tai perittävä määrä on vähäinen eikä tuen maksaminen ole johtunut tuen saajan vilpillisyydestä.

Takaisin perimistä koskeva opintotukiviranomaisen päätös saadaan panna täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio. Päätös saadaan panna täytäntöön, vaikka siihen on haettu muutosta, jollei muutoksenhaun johdosta toisin määrätä.

Aiheettomasti maksettu opintotuki saadaan periä takaisin myös siten, että se vähennetään vastaisista opintotukieristä. Opintotukierästä ei saa ilman tuen saajan suostumusta vähentää enempää kuin kolmanneksen.

14 §

Tietojen antaminen ja saanti

Opiskelija on velvollinen antamaan opintotukiviranomaiselle opintotuen myöntämistä ja maksamista varten tarpeelliset tiedot siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Opintotukiviranomaisella on oikeus saada 1 momentissa tarkoitetut tiedot asianomaiselta valtion tai kunnan viranomaiselta, vakuutuslaitokselta, oppilaitokselta sekä työttömyyskassalta.

Luottolaitos on velvollinen toimittamaan puolivuositain valtion opintotukikeskukselle lainansaajittain tiedot nostettujen valtion taakamien opintolainojen markkamäärästä.

4 luku

Valtiontakaus

15 §

Valtiontakauksen voimassaolo

Edellä 8 §:ssä tarkoitettu valtiontakaus on voimassa enintään 30 vuotta ensimmäisen lainaerän nostamisesta.

Opintolainan valtiontakauksen voimassaolon edellytyksenä on, että luottolaitos lisää puoli-

vuosittain opintotukeen oikeuttavien lukukausien aikana opintolainaan opintovuoden aikana erääntyvät korot.

16 §

Valtiontakauksen sisältö

Valtiontakaus annetaan omavelkaisena julkisen valvonnan alaisen luottolaitoksen myöntämän opintolainan koko nimelliselle määrälle, opintolainan korolle, viivästyskorolle sekä lainan irtisanomisesta aiheutuviin hyväksyttäviin kuluihin.

17 §

Valtiontakauksen epääminen

Opintolainan valtiontakaus voidaan evätä, jos opintotuen hakijalle aikaisemmin myönnetty opintolaina on takausvastuun perusteella valtion perittävänä.

18 §

Takauksen vanhentuminen

Opintolainan valtiontakauksiin ei sovelleta, mitä määräajasta velkomisasioissa sekä julkisesta haasteesta velkojille annetussa asetuksessa säädetään takauksen vanhentumisesta. Takausmiehen edesvastausvelvollisuuden tarkemmasta määrittämisestä annetun asetuksen 4 §:n säännöstä ei niin ikään sovelleta tässä laissa tarkoitettuihin lainoihin niiden lyhennysmaksujen osalta.

19 §

Lainan takaisinmaksun vaatiminen

Milloin lainansaaja on laiminlyönyt koron tai lyhennysmaksun suorittamisen ja eräpäivästä on kulunut vähintään kolme kuukautta, luottolaitoksella on oikeus ilmoitettuaan laiminlyönnistä vähintään kuukautta aikaisemmin valtion opintotukikeskukselle vaatia laina heti kokonaisuudessaan takaisin maksettavaksi.

Milloin lainansaaja on kuollut, luottolaitos voi vaatia opintolainan maksamista valtion opintotukikeskukselta. Opintolaina katsotaan

kokonaisuudessaan erääntyneeksi, kun maksuvaatimus on esitetty valtion opintotukikeskuskelle.

20 §

Takaussaatavan takaisin periminen

Opintolainan valtiontakaukseen perustuva takaussaatava saadaan ilman tuomiota tai päätöstä ulosottaa lainan saajalta siinä järjestyksessä kuin verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/61) säädetään. Mitä sanotussa laissa säädetään saamisen vanhentumisesta, ei kuitenkaan koske edellä tässä momentissa tarkoitettua valtion takautumisoikeutta.

Takaisinperinnässä voidaan myöntää maksuaikaa taikka käyttää muita maksujärjestelyjä, jos siihen on lainansaajan maksukykyyn liittyvä perusteltu syy taikka maksamatta jääneiden määrien kertyminen voidaan siten turvata.

21 §

Maksuvapautuksen myöntäminen

Opintolainan valtiontakaukseen perustuvan takaussaatavan sekä sille kertyneiden korkojen maksamisesta valtiolle myönnetään vapautus, kun lainansaaja on kuollut.

Maksuvapautus voidaan myöntää myös, jos lainansaaja on pysyvästi työkyvytön tai hänen määräaikainen työkyvyttömyytensä on kestänyt yhteensä vähintään viisi vuotta ja takaisinperintää olisi lainansaajan taloudellisten olojen perusteella pidettävä kohtuuttomana.

22 §

Takaussaatavasta perittävä korko

Lainansaajan on maksettava valtion koko takaussaatavalle 16 prosentin vuotuinen korko.

5 luku

Erinäiset säännökset

23 §

Opintotukiviranomainen

Opintotuen myöntämisestä ja muista sitä koskevista asioista päättää valtion opintotukikeskus, jollei määrättyjä tehtäviä ole asetuksel-

la siirretty oppilaitoksen opintotukilautakunnalle.

24 §

Muutoksenhaku

Opintotukilautakunnan tai valtion opintotukikeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla opintotuen muutoksenhakulautakuntaan 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valituskirjelmä annetaan päätöksen tehneelle opintotukiviranomaiselle. Muutoksenhaussa noudetaan muutoin, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.

Opintotuen muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valituslupa. Valituslupa voidaan myöntää vain, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeitä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi. Määräaika valituslupa pyytämiseen ja valituksen tekemiseen on 60 päivää päätöksen tiedoksisaannista.

Opintotukea koskeva päätös voidaan antaa hakijalle tiedoksi toimittamalla se hänelle postitse hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Hakijan katsotaan, jollei muuta näytetä, saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on jätetty postin kuljetettavaksi.

25 §

Tarkemmat säännökset

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

6 luku

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

26 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1992.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöön panemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin. Lakia sovelletaan kesäopintoja varten myönnettävään opintotukeen jo 1 päivästä kesäkuuta 1992 lähtien.

27 §

Siirtymäsäännökset

Jos tämän lain mukaiseen opintotukeen oikeutettu on saanut ennen tämän lain voimaantuloa opintotukea opintotukilain (28/72) nojalla korkeakoulututkintoa varten, voidaan hänelle suorittaa opintotukea tätä tutkintoa varten yhteensä enintään seitsemää opintovuotta vastaavaksi ajaksi.

Ennen tämän lain voimaantuloa korkeakou-

lun perustutkinnon suorittanut voi saada opintotukea tämän lain voimaantulon jälkeen aloitettavia korkeakouluopintoja varten enintään 27 kuukaudeksi.

Opintotukilain perusteella määräytyvän korkotukiaikana tämän lain mukaisen opintolainan valtiontakauksen enimmäismäärää korotetaan, sen lisäksi mitä 8 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijalle opintotukilain mukaisesta opintolainasta opintovuonna maksettavaksi tulevan koron määrällä.

2.

Laki**opintotukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 14 päivänä tammikuuta 1972 annetun opintotukilain (28/72) 2 §:n 3 momentti ja 10 §:n 2 momentin 3 kohta sekä 12 §:n 2 ja 3 momentit,

sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 3 momentti 3 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (684/90) ja 10 §:n 2 momentin 3 kohta 10 päivänä tammikuuta 1986 annetussa laissa (14/86),

muutetaan 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 6 §:n 5 momentti, 10 §:n 5 momentti sekä 13 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 2 momentti 6 päivänä helmikuuta 1987 annetussa laissa (95/87), 6 §:n 5 momentti 10 päivänä heinäkuuta 1979 annetussa laissa (615/79), 10 §:n 5 momentti mainitussa 10 päivänä tammikuuta 1986 annetussa laissa sekä 13 § osittain muutettuna 11 päivänä tammikuuta 1980 annetulla lailla (23/80), seuraavasti:

1 §

Suomen kansalaiselle, joka Suomessa harjoittaa oppivelvollisuuskoulun jälkeisiä opintoja julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa, myönnetään hakemuksesta opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään. Korkeakouluopintoja harjoittavalle myönnettävästä opintotuesta säädetään erikseen.

2 §

Opintotukea myönnetään vähintään kahdeksan viikon ajan kestäviä opintoja varten luki-ossa, kansanopistossa taikka ammatillisessa oppilaitoksessa.

6 §

Valtion varoista luottolaitokselle maksettua

opintolainaa lainan saajalta perittäessä vuotuisen korko on 16 prosenttia koko takausvastuusuorituksen määrälle. Lainansaajan hakemuksesta valtion opintotukikeskus voi kuitenkin vahvistaa lainansaajalta perittävän koron rahalaitosten takausvastuusuorituksen tapahtuessa opintolainoista perimän enimmäiskoron mukaiseksi, jos lainan hoitamatta jättämisen syynä on ollut lainansaajan maksukyvyttömyys, joka on aiheutunut työttömyydestä, sairaudesta, raskaudesta ja synnytyksestä, asevelvollisuuden suorittamisesta tai muusta näihin rinnastettavasta syystä.

10 §

Opintorahan perusosaa ei myönnetä opiskelijalle, joka on oikeutettu lapsilisälain (541/48) mukaiseen lapsilisään taikka aikuisopintorahaan. Tämän estämättä muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskeleva aikuisopinto-

rahaan oikeutettu voi saada 2 momentissa tarkoitettua opintorahan perusosan korotusta huoltovelvollisuuden perusteella. Opintorahan saajakohtaista määrää voidaan alentaa tai opintoraha kokonaan evätä opintokustannuksiin alentavasti vaikuttavien syiden takia sen mukaan kuin valtioneuvosto päättää.

13 §

Opintotukilautakunnan tai valtion opintotukikeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla opintotuen muutoksenhakulautakuntaan 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valituskirjelmä annetaan päätöksen tehneelle opintotukiviranomaiselle. Muutoksenhaussa noudatetaan muutoin, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.

Opintotuen muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valituslupan. Valituslupa voidaan myöntää vain, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on

tärkeätä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi. Määräaika valituslupan pyytämiseen ja valituksen tekemiseen on 60 päivää päätöksen tiedoksisaannista.

Opintotukea koskeva päätös voidaan antaa hakijalle tiedoksi toimittamalla se hänelle postitse hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Hakijan katsotaan, jollei muuta näytetä, saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on jätetty postin kuljettavaksi.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1992.

Aikaisempia säännöksiä sovelletaan niiden nojalla myönnettyyn opintotukeen. Lainan saajalta peritään kuitenkin tämän lain 6 §:n 5 momentin mukainen korko, jos opintolaina on maksettu luottolaitokselle valtion varoista tämän lain voimaan tultua.

Jos opintotukilautakunnan tai valtion opintotukikeskuksen päätös on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, noudatetaan muutoksenhaussa aikaisempia säännöksiä.

3.

Laki

opintotuen hallinnosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Valtion opintotukitoimintaa varten on opetusministeriön alainen valtion opintotukikeskus.

Valtion opintotukikeskuksen alaisia paikallisia toimielimiä opintotukiasioissa ovat oppilaitokset tai opintotukilautakunnat sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

2 §

Valtion opintotukikeskuksen hallinnosta säädetään asetuksella.

3 §

Valtion opintotukikeskus voi periä tuotta-

mistaan palveluksista maksuja valtiolle valtion maksuperustelaisissa (980/73) säädettyjen perusteiden mukaisesti siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

4 §

Valtion opintotukikeskuksella on oikeus saada väestörekisterikeskukselta ja veroviranomaisilta sekä muilta viranomaisilta ja oppilaitoksilta samoin kuin kansaneläkelaitokselta opintotukiasioden käsittelyä varten konekielellisesti massaluovutuksena tarpeelliset henkilötiedot opiskelijoista, oppilasvalinnoista, tiedot opiskelijoiden tuloista ja muista etuuksista sekä, milloin niillä voi olla merkitystä opintotuen

myöntämisessä, opiskelijan puolison ja vanhempien tuloista ja omaisuudesta. Tiedot on oikeus saada myös niistä henkilöistä, jotka tulevat opintotukijärjestelmän piiriin seuraavan lukukauden alkaessa.

5 §

Opintotuen muutoksenhakulautakunta toimii muutoksenhakuelimenä opintotukiasioissa.

Opintotuen muutoksenhakulautakunnassa on puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä neljä muuta jäsentä. Kullakin heistä on henkilökohtainen varajäsen. Lautakunnan jäsenet toimivat tuomarin vastuulla.

Valtioneuvosto määrää opintotuen muutoksenhakulautakunnan puheenjohtajan, varapuheenjohtajan ja muut jäsenet sekä heidän varajäsenensä kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Heidän oikeudestaan pysyä tehtävässään on muutoin voimassa, mitä tuomarinviran haltijoista on säädetty. Puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittaneita. Muista jäsenistä kahdella

tulee olla korkeakouluopintojen ja kahdella peruskoulun jälkeisten yleissivistävien tai ammatillisten opintojen hyvä tuntemus.

6 §

Opintotuen muutoksenhakulautakunta voi toimia jaostoihin jakaantuneena.

Tarkemmat säännökset lautakunnasta annetaan asetuksella.

7 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

8 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 1992.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöön panemiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin.

Tällä lailla kumotaan valtion opintotukikeskuksesta 14 päivänä tammikuuta 1972 annettu laki (29/72).

Helsingissä 25 päivänä lokakuuta 1991

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri Tytti Isohookana-Asunmaa

1.

Laki**opintotukilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 14 päivänä tammikuuta 1972 annetun opintotukilain (28/72) 2 §:n 3 momentti ja 10 §:n 2 momentin 3 kohta sekä 12 §:n 2 ja 3 momentit, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 3 momentti 3 päivänä elokuuta 1990 annetussa laissa (684/90) ja 10 §:n 2 momentin 3 kohta 10 päivänä tammikuuta 1986 annetussa laissa (14/86), *muutetaan* 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 6 §:n 5 momentti, 10 §:n 5 momentti sekä 13 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 2 momentti 6 päivänä helmikuuta 1987 annetussa laissa (95/87), 6 §:n 5 momentti 10 päivänä heinäkuuta 1979 annetussa laissa (615/79), 10 §:n 5 momentti mainitussa 10 päivänä tammikuuta 1986 annetussa laissa sekä 13 § osittain muutettuna 11 päivänä tammikuuta 1980 annetulla lailla (23/80), seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Suomen kansalaiselle, joka Suomessa harjoittaa oppivelvollisuuskoulun jälkeisiä opintoja julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa, myönnetään hakemuksesta opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään.

1 §

Suomen kansalaiselle, joka Suomessa harjoittaa oppivelvollisuuskoulun jälkeisiä opintoja julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa, myönnetään hakemuksesta opintotukea siten kuin tässä laissa säädetään. *Korkeakouluopintoja harjoittavalle myönnettävästä opintotuesta säädetään erikseen.*

2 §

Opintotukea myönnetään vähintään kahdeksan viikon ajan kestäviä opintoja varten lukiossa tai *lukioasteella*, kansanopistossa, ammatillisessa oppilaitoksessa *taikka* yliopistossa tai muussa korkeakoulussa.

Opintotukea ei kuitenkaan myönnetä yliopistossa tai muussa korkeakoulussa ylemmän korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan tutkinnon suorittaneelle henkilölle, joka harjoittaa opintoja lisensiaatin tai tohtorin tutkinnon suorittamiseksi tai tohtorin arvoa varten. Aikuisopiskelijaksi katsottavalle opintotukea voidaan kuitenkin myöntää valtioneuvoston vahvistamin edellytyksin tällaisiakin opintoja varten.

Opintotukea myönnetään vähintään kahdeksan viikon ajan kestäviä opintoja varten lukiossa, kansanopistossa *taikka* ammatillisessa oppilaitoksessa.

6 §

Valtion varoista luottolaitokselle maksettua opintolainaa lainan saajalta perittäessä vuotuinen korko on 12 prosenttia koko takausvastuusuorituksen määrälle. Lainansaajan hake-

Valtion varoista luottolaitokselle maksettua opintolainaa lainan saajalta perittäessä vuotuinen korko on 16 prosenttia koko takausvastuusuorituksen määrälle. Lainansaajan hake-

Voimassa oleva laki

muksesta valtion opintotukikeskus voi kuitenkin vahvistaa lainansaaajalta perittävän koron rahalaitosten takausvastuusuorituksen tapahtuessa opintolainoista perimän enimmäiskoron mukaiseksi, jos lainan hoitamatta jättämisen syynä on ollut lainansaaajan maksukyvyttömyys, joka on aiheutunut työttömyydestä, sairaudesta, raskaudesta ja synnytyksestä, asevelvollisuuden suorittamisesta tai muusta näihin rinnastettavasta syystä.

Ehdotus

muksesta valtion opintotukikeskus voi kuitenkin vahvistaa lainansaaajalta perittävän koron rahalaitosten takausvastuusuorituksen tapahtuessa opintolainoista perimän enimmäiskoron mukaiseksi, jos lainan hoitamatta jättämisen syynä on ollut lainansaaajan maksukyvyttömyys, joka on aiheutunut työttömyydestä, sairaudesta, raskaudesta ja synnytyksestä, asevelvollisuuden suorittamisesta tai muusta näihin rinnastettavasta syystä.

10 §

Opintorahan perusosaa ei myönnetä opiskelijalle, joka on oikeutettu lapsilisälain (541/48) mukaiseen lapsilisään. Opintorahan saajakohtaista määrää voidaan alentaa tai opintoraha kokonaan evätä opintokustannuksiin alentavasti vaikuttavien syiden takia sen mukaan kuin valtioneuvosto päättää.

Opintorahan perusosaa ei myönnetä opiskelijalle, joka on oikeutettu lapsilisälain (541/48) mukaiseen lapsilisään taikka aikuisopintorahaan. Tämän estämättä muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa opiskeleva aikuisopintorahaan oikeutettu voi saada 2 momentissa tarkoitettua opintorahan perusosan korotusta huoltovelvollisuuden perusteella. Opintorahan saajakohtaista määrää voidaan alentaa tai opintoraha kokonaan evätä opintokustannuksiin alentavasti vaikuttavien syiden takia sen mukaan kuin valtioneuvosto päättää.

13 §

Joka on tyytymätön opintotukilautakunnan päätökseen, saa hakea siihen muutosta valtion opintotukikeskuksesta kirjallisella valituksella viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona valittaja on saanut tiedon opintotukilautakunnan päätöksestä. Valituskirjaan on liitettävä päätös, josta valitetaan, alkuperäisenä tai oikeaksi todistettuna jäljennöksenä sekä todisteet, joihin valittaja haluaa nojautua ja joita ei ole esitetty aikaisemmin.

Milloin asianomainen on tyytymätön valtion opintotukikeskuksen muussa kuin valitusasiassa antamaan päätökseen, hänellä on oikeus viimeistään 30 päivänä sen päivän jälkeen, jona hän on saanut tiedon päätöksestä, toimittaa valtion opintotukikeskukselle kirjallinen oikaisuvaatimus, jonka perusteella asia tulee ottaa uudelleen käsiteltäväksi. Oikaisuvaatimukseen tulee liittää kyseinen päätös sekä todisteet, joihin asianomainen haluaa nojautua.

Valtion opintotukikeskuksen tämän lain nojal-

13 §

Opintotukilautakunnan tai valtion opintotukikeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla opintotuen muutoksenhakulautakuntaan 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Valituskirjelmä annetaan päätöksen tehneelle opintotukiviranomaiselle. Muutoksenhaussa noudatetaan muutoin, mitä muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) säädetään.

Opintotuen muutoksenhakulautakunnan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimmalta hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan. Valituslupa voidaan myöntää vain, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa asia korkeimman hallinto-oikeuden tutkittavaksi. Määräaika valitusluvan pyytämiseen ja valituksen tekemiseen on 60 päivää päätöksen tiedoksisaannista.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

la antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Opintotukea koskevasta päätöksestä katsotaan asianomaisen, jollei muuta näytetä, saaneen tiedon seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, jona päätös on hänen ilmoittamallaan osoitteella jätetty postin kuljetettavaksi.

Opintotukea koskeva päätös voidaan antaa hakijalle tiedoksi toimittamalla se hänelle postitse hänen ilmoittamaansa osoitteeseen. Hakijan katsotaan, jollei muuta näytetä, saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on jätetty postin kuljetettavaksi.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1992.

Aikaisempia säännöksiä sovelletaan niiden nojalla myönnettyyn opintotukeen. Lainan saajalta peritään kuitenkin tämän lain 6 §:n 5 momentin mukainen korko, jos opintolaina on maksettu luottolaitokselle valtion varoista tämän lain voimaan tultua.

*Jos opintotukilautakunnan tai valtion opintotukikeskuksen päätös on annettu ennen tämän lain voimaantuloa, noudatetaan muutoksenhaus-
sa aikaisempia säännöksiä.*
